

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

Vliv televize na rizikové chování dětí mladšího školního věku

Bakalářská práce

Autor: Alena Doležalová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.
Oponent práce: PhDr. Václav Bělík, PhD.

Zadání bakalářské práce

Autor: Alena Doležalová

Studium: P15K0346

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Vliv televize na rizikové chování dětí mladšího školního věku**

Název bakalářské práce AJ: An impact of media on the elementary school children behaviour

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

V bakalářské práci věnuji pozornost vlivu televize na osobnost dítěte mladšího školního věku se zaměřením na rizikové chování. Současně se zaměřuji na specifiku psychického vývoje osobnosti v tomto období. V empirické části se soustředuji na průzkum vlivu televize na rizikové chování dětí mladšího školního věku. Jako výzkumné metody využiji dotazník vlastní konstrukce.

JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže: aktuální problémy výchovy : [učební text pro posluchače filozofické fakulty Univerzity Karlovy]. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-555-8. PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. Psychologie dítěte. Vyd. 6., V této edici 1. Překlad Eva Vyskočilová. Praha: Portál, 2014. Klasici. ISBN 978-80-262-0691-0. SAK, Petr a Jiří MAREŠ. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0. STRCULOVÁ, Vladimíra (ed.). Mediální výchova: [praktické náměty pro výuku na 1. stupni ZŠ. Praha: Raabe, c2011. Dobrá škola. ISBN 978-80-86307-74-9. VLASTNÍK, Jiří. Televizní násilí a zákon: vliv televizního násilí na kriminalitu dětí a mládeže a jeho zákonná úprava. V Olomouci: Votobia, 2005. ISBN 80-7220-245-6.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.

Oponent: PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5.1.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 12. 4. 2018

.....

Alena Doležalová

Poděkování

Děkuji svému vedoucím práce panu prof. PhDr. Blahoslavu Krausovi, CSc. za metodické a trpělivé vedení při zpracování mé bakalářské práce.

Velké poděkování patří také mé rodině za morální podporu a trpělivost. Za cenné rady a obětování drahocenného času děkuji svým přátelům.

Anotace

DOLEŽALOVÁ, Alena. *Vliv televize na rizikové chování dětí mladšího školního věku*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 63s. Bakalářská práce

Bakalářská práce se zabývá vlivem televize na rizikové chování dětí mladšího školního věku. První část práce se věnuje charakteristice dětí mladšího školního věku. Kapitola s názvem televize pojednává o nevhodném mediálním obsahu, především o násilí, který je dětem dostupný v běžných vysílacích hodinách, a jeho možném vlivu na chování dětí. Poslední část se věnuje popisu rizikového chování a jeho primární prevencí. Empirická část je zaměřena na výzkumné šetření, ve kterém jsou porovnány děti bez problémů v chování a s problémy v chování v otázce sledování násilných televizních obsahů. Výzkum doplňuje dotazníkové šetření.

Klíčová slova: televize, násilí, děti mladšího školního věku, rizikové chování

Annotation

DOLEŽALOVÁ, Alena. *An impact of media on the elementary school children behaviour*. Hradec Králové: Fakulta of Education, Univerzity of Hradec Králové, 2018. 63pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis deals with an impact of media on the elementary school children behavior. The first part of the bachelor thesis deals with the characteristics of elementary school children. The chapter titled Television is about inappropriate contents of media, especially about the violence available to children in common broadcasting hours, and its possible impact on children's behavior. The final part of the bachelor thesis deals with description of risk behavior and its primary prevention. The empirical part focuses on a research survey in which are compared children with and without behavioral problems in viewing violent television content. The research is complements the questionnaire survey.

Keywords: television, violence, elementary school children, risk behavior

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 12. 4. 2018

Podpis studenta: *Alena Poláčková*

Obsah

1.	Děti mladšího školního věku.....	10
1.1.	Charakteristika dětí mladšího školního věku.....	10
1.2.	Emoční vývoj.....	13
1.3.	Socializační faktory	16
2.	Rizikové chování.....	19
1.1.	Charakteristika rizikového chování	19
1.2.	Teorie rizikového chování a jeho vybrané formy.....	20
1.3.	Primární prevence rizikového chování	22
3.	Televize a její vliv na rizikové chování	24
3.1.	Televize v životě současného člověka	24
3.2.	Televize v procesu socializace	26
3.3.	Schopnost dětí porozumět televiznímu vysílání	27
3.4.	Násilí na televizní obrazovce.....	28
3.5.	Další nevhodné vzory na televizní obrazovce	31
4.	Průzkum vlivu televize na rizikové chování	34
4.1.	Projekt výzkumu	34
4.2.	Analýza dotazníků a výzkumného šetření.....	36
	Závěr.....	57
	Seznam použité literatury:.....	58
	Příloha - Dotazník:	61

Úvod

V posledních letech můžeme pozorovat znatelné změny v hodnotové orientaci dětí a mládeže. Zmiňme např. oblast trávení volného času, kde dochází ke značnému posunu k pasivitám provozovaným dětmi na úkor aktivního trávení volného času. Za těmito změnami jistě stojí i čím dál větší dostupnost médií, která patří mezi jedny z nejvýznamnějších socializačních činitelů. Pro děti mladšího školního věku, na které se ve své práci zaměřuji, je stále nejpřístupnějším médiem televize. Zdá se, že se jen málokteré dítě v současné době ptá rodičů, zda si může pustit televizi. Naopak, většina z nich má televizní přijímač přímo ve svém pokoji. Televize patří ve všech svých podobách do života převážné většiny dětí. A právě na toto mocné médium jsem se zaměřila ve své bakalářské práci. Zajímala mě především možná souvislost chování dítěte s tím, co sleduje v televizi. Kladla jsem si otázku, zda může mít sledování televize, či lépe řečeno nevhodných televizních pořadů, vliv na dítě ve věku, kdy je již samo schopno vnímat příběh a mít za vzor svého televizního hrdinu.

V této souvislosti zdůrazňuji také důležitost vrstevnické skupiny, ve které si děti sdělují své zážitky, vzájemně se nemálo ovlivňují a předávají si informace o televizních pořadech, které sledují. Je jisté, a mohu to demonstrovat i jako matka dvou dětí, že v takové skupině funguje jakási rivalita, vyčleňují se z ní silnější, výřečnější a komunikačně schopnější jedinci, kteří do jisté míry ovlivňují zbytek skupiny. Roli zde hraje nápodoba, která je jedním ze základních rysů výchovy dítěte ve všech věkových stupních. Agrese a násilí se navíc často objevuje v pořadech, které se na první pohled jeví jako ryze dětské.

Na teoretickou část navazuje empirické šetření, ve kterém jsem se pokusila porovnat mediální návyky dvou skupin dětí, a to bez problémů v chování a s problémy v chování. Pomocí stanovených hypotéz jsem se pokusila odhalit odlišné vnímání mediálních obsahů oběma skupinami dětí. V úvodu je ale nutné předeslat, že žádný z doposud provedených výzkumů neprokázal kauzální vazbu mezi vystavením televiznímu násilí, hodnotami a chováním dětí a mládeže. Veškeré výzkumy se pohybují v oblasti souvislosti mezi vystavením televiznímu násilí a jeho vlivem na osobnost, přičemž nejdůležitějším socializačním činitelem vždy zůstává rodina.

1. Děti mladšího školního věku

1.1. Charakteristika dětí mladšího školního věku

Mladší školní věk začíná vstupem do školy, který většinou následuje po zakončení počáteční tvarové proměny postavy a končí počátkem prepuberty. Z formy malého dítěte, jehož hlava se v poměru k hrudníku jeví jako nadměrně velká, se během jednoho roku postupně vytvoří typická forma školního dítěte. (Kuric, 2000). Jde o sociálně definovaný úsek, spočívající především v uvedení jedince do společnosti. Etapa bývá označována jako fáze píše a snaživosti, v jejímž rámci vzniká nová identita – školák. (Kučera, 2013, s. 148)

Jako mladší školní období označujeme zpravidla dobu od 6-7 let, kdy dítě vstupuje do školy, do 11-12 let, kdy se objevují první známky pohlavního dospívání i s průvodními psychickými projevy. (Langmaier, Krejčířová, 2006, s. 117).

Marie Vágnerová (str. 237, 2008) upřednostňuje rozdělení tohoto období do tří dílčích fází.

1. Raný školní věk – trvá od nástupu do školy, tj. přibližně od 6-7 let do 8-9 let. Je pro něj charakteristická změna sociálního postavení i různé vývojové změny, které se projevují především ve vztahu ke škole.
2. Střední školní věk – trvá do 8-9 let do 11-12 let, tj. do doby, kdy dítě přechází na druhý stupeň základní školy a začíná dospívat. V průběhu tohoto období se projevují různé proměny, které připravují dítě na období dospívání.
3. Starší školní věk (kryje se s obdobím pubescence (Langmaier, Krejčířová, 2006) – období 2. stupně základní školy, které končí s povinnou školní docházkou, tedy zhruba v 15 letech.

Nástup do školy lze chápat jako období oficiálního vstupu do společnosti, kterou představuje ceněná instituce školy. Zde musí dítě potvrdit své kompetence, pilně pracovat a plnit úkoly. Raný školní věk je možné posuzovat i jako fázi vytvoření horizontálního společenství, tj. vrstevnické skupiny, která má svou vlastní hierarchii a řídí se vlastními pravidly. Dítě potřebuje být spokojeno po obou stránkách, tedy být za své výkony pozitivně hodnoceno a ostatními akceptováno (Vágnerová, 2008, s. 237). Toto období lze charakterizovat jako věk střízlivého realismu. Zpravidla je realismus školáka nejdříve závislý na tom, co mu autority (rodiče, učitelé) povědí, jde o realismus naivní. Teprve později je dítě více kritické a jeho

přístup ke světu je kriticky realistický, což předznamenává nástup dospívání (Langmaier, Krejčířová, 2006).

Vývoj základních schopností a dovedností

Smyslové vnímání

V tomto věku se také soustavně vyvíjí smyslové vnímání. Jde o složitý psychický akt, na němž jsou zúčastněny všechny složky osobnosti – postoje, očekávání, soustředěnost, vytrvalost, dřívější zkušenosti i dosud rozvinuté schopnosti. Dítě je pozornější, vytrvalejší a ve svém vnímání je méně závislé na svých okamžitých přáních než mladší děti. Dokáže už vnímat to, na co záměrně dává pozor. Vnímání se tak stává pozorováním. Schopnost vybavit si v paměti dřívější vjemy – představivost, dosahuje u dětí školního věku vrcholu. (Vágnerová, 2005)

Jemná a hrubá motorika

Během celého období mladšího školního věku se zlepšuje hrubá i jemná motorika. Pohyby jsou rychlejší, svalová síla je větší. S tím souvisí nejen větší zájem o sportovní výkony, které vyžadují obratnost, ale i zlepšený výkon při psaní a kreslení. Dítě ve školním věku si je již vědomo svých zdarů a nezdarů a začíná své dovednosti poměřovat s jinými dětmi. Malí či slabí chlapci bývají často samotáři. Zde mohou mít kořen i některé neurotické projevy či poruchy chování. (Langmaier, Krejčířová, 2006)

Vývoj jazykových kompetencí

Dítě, které nastupuje do školy, je obvykle vybaveno dostatečnou slovní zásobou a jazykovými dovednostmi, které umí používat. Mezi 6 – 11 rokem se jazykové dovednosti dále rozšiřují, ale jejich vývoj už není tak nápadný. (Vágnerová, 2005). Řeč umožňuje další kvantitativní rozvoj v oblasti chování a prožívání. Mezi dětmi se ale v tomto období stále objevují rozdíly, které jsou založeny na individuálních vlohách. (Langmaier, Krejčířová, 2006).

Paměť a pozornost

Pozornost dítěte ve školním dětství se vyvíjí jednak co do intenzity, jednak co do šířky a vytrvalosti po celé vývojové období. Důležitý je vývoj poměru mezi bezděčnou a záměrnou pozorností. Zvláště v první třídě převládají procesy vzruchu nad procesy útlumu, což způsobuje snadné přerušování pozornosti o učení a soustředění se na vedlejší podněty a okolní dění. V dalších ročnících se vlivem vyučování a výchovy zvětšuje rozsah pozornosti. Ve čtvrtém a pátém ročníku dítě už umí pozorovat čtyři až pět prvků současně a v období středního školního věku dosahuje už téměř takového stupně jako dospělý člověk. (Kuric, 2000). Zdokonalení v reprodukci naučené látky je v období mladšího školního věku zřetelné. Zlepšování paměti je podmíněno již i větší bohatostí osvojených znalostí a tím, že dítě v tomto věku začíná využívat vlastní paměťové strategie. (Vágnerová, 2005). Mezi ně patří např. opakování, které začínají používat děti zhruba v 6 – 7 letech. O dva roky starší děti již dokážou uspořádat informace tak, aby si je mohly nejen snadněji zapamatovat, ale i vybavit. Ve stejném věku, tedy v 9-10 letech, jsou děti schopné používat i strategii vybavování. (Langmeier, Krejčířová, 2006). Podle Vágnerové (2005) se volba strategií v průběhu mladšího školního věku stává stále více závislá na samotné povaze materiálu, který si dítě potřebuje zapamatovat.

Učení

Tento proces je v mladším školním věku již daleko více plánovitý, což vyplývá i z nároků školy. Dítě začíná dávat pozor na více aspektů učební látky, postupně roste složitost učení. S plánovitostí a záměrností učení souvisí i to, že si dítě osvojuje více i obecnější postupy učení, tedy učit se, jak se učit. (Langmaier, Krejčířová, 2006)

Fantazie

Fantazie se u žáka vyvíjí specificky a dost rychle v těsném sepětí s ostatními psychickými procesy. Vyznačuje se velkou živostí. I po vstupu do školy žijí výtvoři žákovy fantazie jako živé bytosti, děti se zcela bezprostředně oddávají zážitkům svých hrdinů a ponořují se do světa fantazie. Dokonale vyvinutá fantazie podněcuje žáka k získávání vědomostí a k dalšímu poznávání mnoha neznámého v okolním světě. (Kuric, 2000)

1.2. Emoční vývoj

Vztahy s lidmi mohou sloužit jako emoční opora i jako zdroj strachu. U dětí mladšího školního věku představují nejdříve největší oporu rodiče, později se přidávají vrstevníci. (Vágnerová, 2008).

Reakce dítěte na druhé děti má jinou podobu než reakce na dospělé. Děti jsou si bližší svými vlastnostmi, zájmy i postavením mezi lidmi. Dítě se mezi vrstevníky učí sociálním reakcím jako je pomoc slabším, spolupráce či soutěživost. (Langmeir, Krejčířová, 2006)

Rozvoj sebekontroly

V mladším školním věku se zvyšuje i schopnost volního řízení, tedy seberegulace. Školní dítě si začíná klást cíle, ke kterým je třeba již dlouhodobější volní úsilí. Narůstající sebeovládání je výsledkem dvou vzájemně se ovlivňujících faktorů.

1. Emoční reaktivita - je do značné míry založena biologicky (míra dráždivosti, impulzivity, sklon k reakcím pod vlivem úzkosti).
2. Volní ovládání emočních reakcí – ve školním věku je již dítě schopno potlačit primární automatickou emoční reakci a jednat záměrně a plánovitě, což mu umožňuje i delší soustředění na zvolenou činnost.

Díky oběma těmto oblastem narůstá v dítěti odolnost vůči zátěži a disponuje větší adaptabilitou. (Vágnerová, 2008)

Možnost emočního sdílení je důležitá pro emoční i sociální rozvoj dítěte. Sdílení pozitivních (radosti) i negativních emocí (smutek, strach) přispívá k jejich porozumění, ale i zvládnutí.

Sdílení emocí s vrstevníky je snazší, protože jsou na stejné vývojové úrovni. Ovládat zlost umí již osmileté děti. Ovládnutí strachu a smutku se vyvíjí později. (Langmeier, Krejčířová, 2008). V mladším školním věku však potřebují být děti ještě vedeny a kontrolovány dospělými. Nejsou ještě vytrvalé a kromě toho ani nedovedou odhadnout, jaká doba je potřebná k dosažení určitého cíle (Vágnerová, 2008)

Vývoj morálních vlastností

I morální cítění, přesvědčování, uvědomění a chování má svou genezi. Dítě se nerodí s hotovými mravními vlastnostmi, ale musí si je postupně osvojovat tak jako jiné psychické vlastnosti, dovednosti a návyky. (Kuric, 2000)

Chápání mravních norem, hodnot a jednání závisí na celkovém vývoji dítěte, zejména na jeho schopnosti poznávat a řadit věci, tedy na vývoji kognitivním. Morálka dítěte začínajícího školní docházku je heteronomní, je určována příkazy a zákazy dospělých, hlavně ze strany rodičů a učitelů. Okolo 7-8 roku věku dítěte se jeho morálka stává autonomní. Znamená to, že dítě uznává určité jednání za správné či nesprávné bez ohledu na autoritu dospělého. Teprve od 11-12 let většina dětí chápe podstatu mravního hodnocení a přihlíží k motivům jednání. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Upevňování sexuálních rolí

Chlapecký či dívčí způsob chování upevňují rodiče ve shodě se společenským očekáváním tím, že projevují uznání, popř. dávají najevo nesouhlas. Ve školním věku 8 – 10 let zřejmě dosahuje svého vrcholu socializace směrem k přejímání mužských a ženských kompetencí. K ujasnění pohlavní role dítěte napomáhají i informace, které si děti předávají mezi sebou. (Vágnerová, 2008)

Sebepojetí a sebehodnocení

Vlastní uvědomělé sebehodnocení se rozvíjí až ve školním věku. Zvláště intenzivně je pak prožíváno v období dospívání. Spontánní sebereflexe je v šesti letech naprosto výjimečná, zatímco v deseti letech svoje pocity děti sdělují velmi často. Kolem sedmi let si dítě začíná uvědomovat stabilitu osobnosti v čase. (Vágnerová, 2008). Langmeier a Krejčířová (2006) uvádějí, že pro kladné sebehodnocení je důležité to, jak děti vnímají příčiny svých úspěchů a neúspěchů. Pokud je pozitivní výsledek vnímán jako nahodilý, pak obvykle bývá sebehodnocení nízké. Realisticky kladné sebehodnocení, které připisuje úspěch vlastním schopnostem a snaze, vidí nezdar jako příležitost k učení. Děti v tomto případě vnímají neúspěch jako něco, co mohou svými schopnostmi ovlivnit.

Rizikové momenty ve vývoji dětí mladšího školního věku

Nástup do 1. třídy základní školy je pro děti významným předělem ve vývoji. Z hlediska vývoje se jedná o poměrně klidné období bez dramatických vývojových změn. Již během mladšího školního věku se u dětí mohou projevovat poruchy chování. Základními projevy poruch chování je agrese, vandalismus, porušování pravidel, krádeže a lhaní. Pokud se z hlediska diagnostiky nejedná o poruchu chování, je zapotřebí minimálně intervence ze strany učitelů, resp. školy a rodičů tak, aby došlo k nápravě nežádoucího chování a zároveň

bylo zabráněno případnému dalšímu rozvoji. Někdy mohou být projevy, které bývají připisovány poruchám chování, pouze reakcí dítěte na stres nebo na náročnou životní situaci, ve které se špatně orientuje, nebo se nedokáže adaptovat. Abychom mohli hovořit o poruše chování, je třeba, aby se alespoň tři základní projevy chování (agresivita nebo závažné náznaky ohrožování lidí nebo zvířat, úmyslné poškozování věcí a majetku, opakovaná porušování domácích nebo školních pravidel, lhaní, vyhýbání se důsledkům svého chování, získávání výhod nepoctivou cestou) projevil zároveň, a to minimálně po dobu šesti měsíců.

Další riziko pro dítě je, že není schopno stíhat nároky, které na něj klade škola. Může se stát, že je v některé oblasti opožděné oproti normě, která je adekvátní jeho věku. Ze strany rodičů mohou nastat rizika spojená zejména s podporou při nástupu do základní školy a s ním spojenými povinnostmi. Nepřítomnost rodiče, nezodpovědný přístup ke škole či naopak přílišná přísnost a pedantství – to jsou vlivy, které podstatnou měrou utvářejí způsob přípravy a přístupu dítěte ke vzdělávání a škole.

Jako velmi rizikové lze označit netolerantnost či negativní postoje rodičů vůči pedagogům, které se stávají vzorem dítěte. Není-li pedagog brán rodiči jako autorita, nelze předpokládat, že se tak dítě bude samo chovat, neboť neustále přejímá vzory a způsoby chování rodičů.

1.3. Socializační faktory

Socializace je celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specifické lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti. Realizuje se především sociálním učením a sociální komunikací a interakcí. Socializace dítěte se obvykle člení do tří etap.

1. etapa – dítě se identifikuje s matkou a nachází tak stabilitu vztahů ve společnosti
2. etapa – dítě se snaží osamostatnit, najít své místo v síti sociálních vztahů. Zároveň se vytváří základ vlastností jedince a jeho hodnot.
3. etapa – dítě se začleňuje do širších sociálních vztahů a systémů, tzv. sociálních rolí, které již nejsou vymezeny pouze životem v rodině, ale vstupem dítěte do dalších sociálních skupin. (Alan, 1989)

Socializace se odehrává především v rodině, ve skupině vrstevníků a přátel, ve škole a prostřednictvím masmédií. Jde o významnou a hlubokou transformaci, která znamená přechod z říše přírody do říše lidské kultury a na ní založené lidské společnosti (Vlastník, 2005). Nedostatky v procesu socializace, způsobené ať již vrozenými dispozicemi nebo vlivem prostředí, se mohou odrazit v deviantním jednání jedince (Alan, 1989)

Nejdůležitější oblasti v rámci socializace

1. Rodina – je pro dítě základním zázemím sociálním i emočním.
2. Škola – umožňuje rozvoj obecně sociálně požadovaných a ceněných kompetencí i způsobů chování. Dítě ve škole získává předpoklady k následnému společenskému uplatnění.
3. Vrstevnická skupina – v jejím rámci se rozvíjejí vlastnosti a dovednosti, které jsou v životě důležité. Vrstevníci ukazují dostupný model chování i výkonu, dítě se s nimi může srovnávat a chtít dosáhnout podobné úrovně. (Vágnerová, 2008)
4. Masmédia – děti od velmi útlého věku ovlivňují sdělovací prostředky. V období dětství lze vliv přisuzovat především televizi.

Rodina

Rodina uspokojuje většinu potřeb dítěte, je důležitou součástí jeho identity. Rodiče mohou být nejen reálným modelem pro učení nápodobou nebo v rámci identifikace, ale i ideálem, ke kterému se dítě snaží přiblížit. Dospělí mají ve své roli automaticky zakotvenou formální autoritu, kterou dítě v tomto věku ještě bez výhrad akceptuje. Matka je součástí každodenního života dítěte, zabezpečuje jeho běžné tělesné a psychické potřeby. Otec většinou představuje větší autoritu, což je dáno právě užším soužitím matky s dětmi. (Vágnerová, 2008).

Šestileté až osmileté děti potřebují nadále důvěrné kontakty s rodiči, vyžadují jejich pomoc a podporu, ale navzdory tomu rodina přestává být uzavřeným světem jediné sociální zkušenosti. Devíti až desetileté děti už považují za zátěž podřizovat se zvyklostem rodiny. Chlapci v tomto věku už se cítí lépe ve společnosti svých vrstevníků. U děvčat není odpoutání od rodinných akcí tak výrazné, ale také se raději zdržují ve společnosti svých vrstevnic (Kurica, 2000).

Z uvedeného tedy vyplývá, že rodiče a rodinné vztahy mají na chování dítěte silný vliv. Do rodinné socializace ale poměrně brzo začnou zasahovat vedle školských zařízení i sdělovací prostředky, které jsou považovány za jedny z hlavních socializačních činitelů. Zastavme se v této souvislosti přímo u televizních pořadů. Rodiče mají často pocit, že programy, které sledují oni sami, nemohou negativně působit ani na jejich dítě. Opak je však pravdou. Zvyklosti rodiny spojené se sledováním různých typů televizních pořadů může dítě ovlivnit jak pozitivně (vědomostní soutěže), tak i negativně (pořady s násilnými scénami).

Škola

Škola je institucí, která se žákovi jeví jako mocná, protože musí její rozhodnutí respektovat. Ve škole dítě získává nové role. Role školáka znamená, že dítě chodí do školy a tím získává určité sociální postavení. Roli školáka získává dítě v určitém věku automaticky. Je spojen s přijetím odpovědnosti za vlastní jednání a jeho následky. Zahrnuje v sobě roli žáka určité školy a třídy a roli spolužáka, která vymezuje vztahy k dětem, které chodí do stejné třídy.

Škola umožňuje dítěti postupnou integraci do společnosti a ve značné míře ovlivňuje také rozvoj identity školáka, zejména jeho sebeúctu i jeho další očekávání. Míra, v jaké se mu podaří nároky školy splnit, se promítne do jeho postoje ke škole. Důležitý je i vztah malého dítěte k učiteli, která mívá v tomto období osobní charakter.

Zhruba ve věku 10 let se mění vztah ke škole, role žáka začíná mít pro dítě jiný význam. Změnu způsobuje především rozvoj kognitivních schopností, který se projeví větší kritičností a přiměřenějším sebehodnocením. Dítě si začíná uvědomovat význam výkonu ostatních dětí ve třídě, která ji slouží jako referenční skupina. Vliv zkušeností a výsledky z prvních let školní docházky vedou k vymezení osobního standardu v prospěchu i chování. V tomto období se mění i vztah k učiteli. Žáci si vytvářejí obecnější představu o obsahu role učitele. Učitel je akceptován jako autorita, i když žáci tohoto věku už určité projevy chování učitelů odmítají. Děti kladou důraz na spravedlnost a vyžadují stejné podmínky pro všechny žáky. (Vágnerová, 2008)

Vrstevnická skupina

Potřeba kontaktu s vrstevníky je považována za jednu z nejdůležitějších potřeb školního věku, je stále větším socializačním prostředím, které připouští větší variabilitu v socializačním vývoji. Role vrstevníka, spolužáka a kamaráda je důležitou rolí mladšího školního věku. (Vágnerová, 2008). Ve vrstevnické skupině školní třídy se dítě učí stále lepšímu porozumění různým přáním, názorům i potřebám ostatních lidí a diferencuje se stále více schopnost sociálního porozumění (Langmeier, Krejčířová, 2006). V dobrém dětském kolektivu se u žáka vytvářejí i pozitivní mravní rysy. Jedinec se postupně zbavuje egocentrismu a neochoty a stává se uvědomělým členem tohoto kolektivu. Správně usměrňovaná činnost organizovaného kolektivu je vlastně pokračováním výchovné práce učitele a vychovává tam, kde škola už nemůže. Částečně zvýšená kritičnost žáka na konci mladšího školního věku je dobrým podkladem pro vytváření kladných mravních a charakterových vlastností. Při dobrém výchovném působení a na základě platných vzorů se žák již sám snaží odstraňovat své nežádoucí vlastnosti a získávat vlastnosti žádoucí. Na žáka však mají vliv nejen dobré, ale i špatné příklady, kterým snadno podléhá, a tak se u něho vytvářejí nežádoucí mravní a společenské návyky.

Zde je na místě připomenout negativní vliv současných televizních pořadů, zejména pokud žák jejich „konzumaci“ věnuje příliš mnoho času a sleduje téměř všechno bez výběru a usměrnění. Výzkumy psychologů z různých částí současného konzumního světa jsou, co se této oblasti týče, značně alarmující. Rodiče a učitelé ztrácejí důvěryhodnost a získává ji televize. Ve vědomí dětí se mimo jiné vytváří přesvědčení, že lidé umírají pouze násilnou cestou, diví se, proč zabítý člověk nevstává, když se tak děje v televizních pořadech i počítačových hrách. V násilnostech nacházejí omluvu svých sklonů k agresivitě, k jejíž realizaci získávají přímo „metodické“ pokyny. Přemíra „konzumace“ televizních pořadů a

nevhodných počítačových her ubíjí v dětech iniciativu, tvořivost či spontánnost v pozitivních duševních a tělesných aktivitách. V důsledku toho v psychice dítěte vzrůstá neklid, stavy úzkosti, napětí a podrážděnosti. (Kuric, 2000, s. 86)

Myslím, že právě v televizních pořadech děti nacházejí mnoho společných témat se svými vrstevníky. Často se nechávají strhávat ostatními, aby zapadly do kolektivu. Nezřídka nabývají dojmu, že sledování násilných pořadů s násilným obsahem, o kterých si mohou povídat se spolužáky, je důkazem odvahy.

2. Rizikové chování

1.1. Charakteristika rizikového chování

Pojmem rizikové chování je chápáno jako chování jednotlivce nebo skupiny, které zapříčiňuje prokazatelný nárůst sociálních, psychologických, zdravotních, vývojových, fyziologických a dalších rizik pro jedince, jeho okolí nebo společnost. Úzce souvisí s tím, jak je společností a kulturou definována a vnímána norma a normalita a pravidla jednání, které jsou pro danou společnost žádoucí a správné. (Čech, Zvoníčková, 2017)

Podle Dolejše (2010) je rizikovým chováním označováno široké spektrum negativních projevů v životě dospívajících. Představuje nejen ohrožení zdravého vývoje jedince, ale také nežádoucí proměnnou pro společnost, která se může projevovat jako narušení v řadě různých oblastí - ekonomické, hodnotově postojové, trestně-právní.

S pojmem rizikové chování mládeže bývá často spojován nebo zaměňován pojem delikventního chování mládeže a dalších souvisejících pojmů jako je problémové, delikventní, kriminální, asociální, antisociální a další chování. Vztahy mezi těmito pojmy jsou velmi úzké a často se překrývají. Záleží také na perspektivě oboru, resp. vědní disciplíny, kterou k pojmům zaujímáme. Přesto lze najít určité hranice, které napomáhají jednotlivé druhy rizikového chování odlišit.

1. Problémové chování – chování, které je sociálně definováno jako problém, jako zdroj obav nebo jako nepřijatelné vzhledem k normám obecné společnosti. Vágnerová píše, že problémové chování může mít různou podobu od drobného rušivého chování,

opisování, zapomínání pomůcek, pokřikování až po provokování pedagoga. (Vágnerová, 2001)

2. Disociální chování – společensky nepřiměřené a nepřizpůsobivé chování, které nese výrazy nenávisti, krátkodobé projevy chování, překračující hranice normy, které lze eliminovat běžnými pedagogickými nástroji (lživost různého charakteru, neposlušnost, neukázněnost během školní výuky, zlozvyky, vzdorovitost, negativismus).
3. Asociální chování – toto chování vnímá Hartl a Hartlová (2000, s. 212) jako „nespolečenské chování, respektive jednání, které neodpovídá mravním normám dané společnosti, nedosahuje však ještě úrovně ničení společenských hodnot jako u chování antisociálního.“
4. Antisociální chování – Hartl a Hartlová (2000, s. 2012) ho vymezují jako „uvědomělé protispolečenské chování kriminálního charakteru, které zahrnuje veškeré protispolečenské jednání dané trestním řádem společnosti.“
5. Delikventní chování – podle Matouška a Kroftové (2003) zahrnuje všechny typy aktivit, které překračují hranice sociálních a morálních norem chráněných zákony a předpisy. Klener (1996) vymezuje tento pojem jako „činnost porušující zákonné a jiné normy a způsobující společnosti nebo jednotlivci újmu. U adolescentů může do značné míry souviset s neukončeným procesem bio-psycho-sociálně duchovním zrání, což vede ke společensky neaprobovanému řešení různých životních a konfliktních situací, k emocionálním reakcím, k impulzivnímu jednání.“

Někteří autoři definují delikventní chování jako nadřazený pojem, přičemž disociální, asociální a antisociální chování řadí jako jednotlivé typy dle závažnosti.

1.2. Teorie rizikového chování a jeho vybrané formy

Podle Sobotkové (2014) lze pojem rizikové chování chápat jako nadřazený k pojmům problémové, asociální, disociální, antisociální a delikventní chování. Ty jsou často předmětem konceptů a teorií, které se snaží vysvětlit jejich podstatu buď biologickými nebo

psychologickými či sociálními příčinami nebo jejich kombinací. (Sobotková, 2014, s. 40).

Vybrané teorie vzniku rizikového chování lze obecně rozdělit do tří skupin:

1. Teorie biologicko-psychologické – hledají souvislosti mezi chováním a charakterem a buď tělesnou stavbou, nebo genetickou stavbou, enzymy a hormony (např. teorie rozeného zločince, oligofrenie jako příčina delikvence).
2. Teorie sociálně psychologické – psychologicky orientované teorie vzniku rizikového chování zaměřené hlavně na sociální učení, temperamentové a osobnostní rysy a kognitivní styly (teorie sociálního učení, teorie odlišného kognitivního stylu).
3. Teorie sociologické – soustředí se na společenský a kulturní kontext vzniku rizikového chování (např. koncepce anomie, teorie delikventního prostředí, teorie kulturního přenosu). (Sobotková, 2014. s. 42 - 43)

Rizikové chování vnímá společnost jako nevhodné, ohrožující a nebezpečné nejen pro sebe, ale také pro aktéry tohoto jednání.

Labáth (2001) rozděluje rizikové chování do tří skupin.

1. Pasivní formy (záškoláctví, užívání legálních i nelegálních drog a další aktivity, které negativně ovlivňují život jedince).
2. Agresivní formy (násilí, kriminalita, extremismus a další aktivity, které zahrnují různé formy agresivního chování).
3. Kompromisní formy (rodinné a vztahové problémy, pracovní výkyvy a další aktivity, které v sobě zahrnují sociální a profesní nestabilitu).

Jaké formy rizikového chování patří do skupiny „rizikové chování“ řeší na úrovni MŠMT několik dokumentů. Mezi hlavní z nich patří Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů na školách a školských zařízeních (2007) a Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy za období 2009 – 2012.

Primární prevence MŠMT se zaměřuje na předcházení rizikovým projevům v chování žáků především v těchto případech:

- záškoláctví
- šikana a násilí
- divácké násilí
- kriminalita, delikvence a vandalismus
- závislost na náboženském a politickém extremismu
- rasismus a xenofobie
- užívání návykových látek
- poruchy příjmu potravy
- netolismus a patologické hráčství

1.3. Primární prevence rizikového chování

Za prevenci rizikového chování považujeme jakékoli typy výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky. (Bártík, Miovský, 2010)

Primární prevence rizikového chování představuje nehomogenní soubor různých přístupů a intervencí. Cílem primární prevence je, prostřednictvím realizace programu a poskytování dalších navazujících a souvisejících služeb, předcházet vlivům rizikového chování dětí a mládeže, případně takové chování mírnit. Smyslem je předání takových informací, díky kterým budou mít děti a mladiství znalosti potřebné k tomu, aby se rizikovému způsobu života a rizikovému chování vyvarovali a tyto jejich kompetence byly do budoucna trvalé. (Čech, Zvoníčková, 2017) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy rozděluje primární prevenci na tzv. specifickou a nespecifickou formu. Za specifickou primární prevenci považujeme takové aktivity a programy, které jsou úzce zaměřeny právě na některou z konkrétních forem rizikového chování a které mají prokazatelně přímý a explicitně vyjádřený vztah k určité konkrétní formě rizikového chování a tématům s tím spojených. U těchto aktivit je zřejmá časová a prostorová ohraničenost realizace a jsou jasně zacíleny na ohraničenou definovanou cílovou skupinu. Výzkumy a praxe opakovaně zjistily, že existují a vždy budou existovat děti a mladí lidé, pro které programy volného času nebudou atraktivní či dostupné. Těmto dětem nestačí pouze vytvářet nabídku volnočasových aktivit (které

v takovém kontextu nazýváme nespecifickou prevencí). Mnohé z nich vyžadují specifické podpůrné programy, které jim umožní vyrovnávat se se svým handicapem a zabránit jim vyčlenění z běžné společnosti. Specifickou prevencí lze rozdělit do tří úrovní provádění.

1. **Všeobecná primární prevence** se zaměřuje na běžnou populaci dětí a mládeže bez rozdělování na méně či více rizikové, zohledňuje pouze věkové složení a případná specifika daná např. sociálními nebo jinými faktory. Jedná se o úroveň prevence, pro kterou v praxi ve většině případů plně dostačuje úplné vzdělání školního metodika prevence.
2. **Selektivní primární prevence** se zaměřuje na skupiny osob, u kterých jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování, tj. jsou více ohrožené (např. zvýšeně vulnerabilní nebo zvýšeně vystavené působení rizikových faktorů) než jiné skupiny populace. Většinou zde již pracujeme s menšími skupinami či jednotlivci. Patří sem např. některé modely vrstevnických programů, eventuelně různé intenzivní sociálně - psychologické skupinové programy posilující technicky např. sociální dovednosti, komunikaci, vztahy atd. Vzhledem k práci s cílovou skupinou se zvýšeným rizikem je zde již kladen větší důraz na odpovídající vzdělání preventisty (vhodná je např. speciální pedagogika, psychologie či adiktologie).
3. **Indikovaná primární prevence** je zaměřená na jedince, kteří jsou vystaveni působení výrazně rizikových faktorů, případně u kterých se již vyskytly projevy rizikového chování. Snahou je podchytit problém co nejdříve, správně posoudit a vyhodnotit potřebnost specifických intervencí a neprodleně tyto intervence zahájit. Jedná se o práci s populací s výrazně zvýšeným rizikem výskytu či počínajících projevů rizikového chování. V tomto smyslu je již nutná schopnost preventisty či poradenského pracovníka posoudit individuální povahu a specifika daného případu (např. šikany v třídním kolektivu) a následně navrhnout postup řešení, včetně posouzení dalších případných intervencí či v případné nutnosti již zahájení cílené práce prostřednictvím zapojení školního psychologa či vnějšího poradenského subjektu. Tato úroveň prevence již bezpodmínečně vyžaduje např. speciální pedagogické, psychologické nebo jiné podobné vzdělání s průpravou pro práci preventisty (Bártík, Miovský, 2010)

3. Televize a její vliv na rizikové chování

3.1. *Televize v životě současného člověka*

Televize je vynálezem 20. století, který se prosadil s neobyčejnou rychlostí, a dodnes ovlivňuje vědomí milionů diváků. Její rozmach nastal po druhé světové válce. Toto nejmocnější a nejmasovější médium v historii umožnilo jako první přenášet na dálku zvuk a obraz. (Jedlička, Kořa, str. 77, 1998). Výhodou televizního vysílání je, že umožňuje bezprostřední kontakt diváka s nejrůznějšími událostmi (sportovními, uměleckými, politickými, přírodními) prakticky na celém světě. Zajišťuje jednotné vzory a normy, ale také stejné poznatky a citové zážitky. (Kraus, 2015, s. 128)

Podle Jedličky a Koti (str. 77, 1998) tento komunikační prostředek utváří charakter národních kultur, pozměňuje způsoby cítění, prožívání a myšlení. Televize vytvořila největší kulturní arénu, ve které události nabývají kolektivního rázu. Je paradoxní, že právě tento prostředek, nevyžadující žádnou intelektuální námahu, diváky na jedné straně odosobňuje a navozuje řadu emocí a citů pomocí předváděných situací, na straně druhé jim umožňuje nejmasovější společné zážitky v dějinách lidstva.

Dle Krause (s. 129 – 130) rozlišujeme čtyři základní funkce masmédií, tedy i televize:

1. Informativní – masmédiá poskytují informace, data a zprávy.
2. Formativní – spočívá v ovlivňování celé osobnosti v kladném i záporném slova smyslu. V rámci této funkce dochází např. k utváření estetického vnímání mezilidských vztahů. Tyto účinky médií se ale mohou projevit také v souvislosti s manipulací.
3. Komunikativní – spočívá ve schopnosti uskutečňovat spojení mezi určitou událostí na jedné straně a příjemcem na straně druhé.
4. Rekreativní – adresát u televize odpočívá a regeneruje.

Televize se stala mocným prostředkem působení na jedince. V tomto smyslu bychom mohli uvažovat o médiích jako o dalších „členech domácnosti a o tom, že mnohé mediální postavy (hrdinové seriálu) se postupně stávají virtuálními, ale ve svém sociálním dosahu reálnými členy rodiny. (Kraus et al., 2015)

Televize je významným zdrojem informací, ale i sugestivním nástrojem dezinformací, je tedy přítelem i nepřítelem zároveň.

Účinky médií (televize)

Jirák a Köpplová (2007, s. 152) uvádějí, že v posuzování vlivu médií se v zásadě promítají tři zásadní faktory:

1. Stav společnosti samé (úroveň vzdělanosti, uspořádání času, převládající způsob komunikace).
2. Rozvoj médií (hlavně jejich technický rozvoj, neboť úvah o vlivu médií přibývá s rozvojem komunikačních technologií).
3. Rozvoj poznání společnosti a uvažování o ní (názory na vlivy médií se mění v závislosti na rozvoji psychologického a sociologického poznání a také v závislosti na proměnách technik zkoumání společnosti).

Účinky médií dělí výše uvedení autoři na záměrné a nezáměrné. Mezi záměrné řadí např. účinky reklamy na spotřebitelské chování, účinky politických kampaní na volební jednání či účinky propagandy na ideologii.

Záměrné účinky zahrnují především dopad mediálních výjevů na sociální konstrukci reality, účinky sexuálních a erotických obsahů na postoje a jednání, ale také vliv mediálního násilí na agresivní chování. Jirák a Köpplová (2007) zmiňují i to, že jednotlivé typy mediálních produktů ovlivňují poznávací činnost, životní styl a vkus.

Otázkou zůstává, zda převažuje konstruktivnost či destruktivnost médií ve vztahu ke společnosti. Na jedné straně média ovlivňují vzdělání, poctivost či úctu, na straně druhé podporují bezohlednost, sebeprosazování a násilné řešení konfliktů.

Přikláním se k názoru, že k televizi bychom měli přistupovat na jedné straně jako k nenahraditelnému, ale na straně druhé nepodloženému zdroji informací. Děti věří většině informací, protože často sledují televizi s dospělými, kteří se nemohou odtrhnout od zpravodajství komerčních televizí, jež vydávají velmi zkreslenou realitu a obrázků současné společnosti.

3.2. Televize v procesu socializace

„Vliv médií na děti a mládež je mnohem méně významný než vliv živých lidí, s nimiž děti a mládež tráví volný čas.“ (Matoušek, 1998, s. 107)

Televize je považována spolu s rodinou a školou za jeden z základních socializačních činitelů. Zatímco odpovědnost rodiny a školy se považuje za zásadní a zákonem danou, média, i přes svůj velký vliv, žádnou odpovědnost nemají. Jejich cílem je uvádět programy s co největší sledovaností, které budou generovat co nejvyšší zisk. (Dítě u televize, 2017, online)

Nutno ale podotknout, že kauzální souvislost mezi vystavením televiznímu násilí, hodnotami a chováním dětí a mládeže nikdy nebyla prokázána a v podstatě ji prokázat nelze. Veškeré výzkumy se pohybují v oblasti souvislosti mezi vystavením televiznímu násilí a jeho vlivem na osobnost, přičemž tím nejdůležitějším socializačním faktorem je vždy rodina. Zároveň je nutné doplnit, že stejně tak např. výzkumy, zabývající se vlivem tabáku na vznik rakoviny plic, tedy daleko exaktnějším problémem, nestanovily kauzální vztah, ale pouze pravděpodobnostní. Vždy totiž musíme hodnotit vliv více faktorů, ovlivňujících reakci lidského organismu. Významnost role televizní obrazovky v socializačním procesu je dána počtem hodin před ní strávených. (Vlastník, 2005)

V českém výzkumu byla zatím věnována systematická pozornost v souvislosti se sledováním televize hlavně socializaci dětí v předškolním věku. Šedřová potvrzuje, že při socializaci ve vztahu k používání televize v současných rodinách hraje důležitou roli věk dítěte, který je určující pro to, jakou dobu děti tráví před televizními obrazovkami a jaké typy pořadů sledují. (Šedřová, 2007)

Riziko, že si dítě bude chtít vyzkoušet něco, co vidělo v televizi, samozřejmě existuje. Inspirace nějakým konkrétním televizním obsahem ale ještě neznámá, že děti, které sledují pořady s násilnými scénami, se musí stát násilníky. Vznik sociálně patologického chování má většinou multifaktoriální příčiny. I přes velký vliv médií je vždy tím nejdůležitějším socializačním činitelem prostředí, v němž dítě vyrůstá. Fungující rodina by měla být schopna eliminovat sklony dítěte k agresivitě. (Děti a média, 2017, online)

Důležité je si říci, že ne všechny děti s oblibou sledují násilí na obrazovkách. Mnoho dětí násilí na obrazovkách odrazuje a sledování takových pořadů se vyhýbají.

3.3. Schopnost dětí porozumět televiznímu vysílání

„Zlo a násilí nemusí mít destruktivní účinky, je-li dětem prezentováno v kontextu, jenž těmto projevům dává smysl.“ (Matoušek, 1998, s. 103)

Jak uvádí Vlastník (2005), schopnost dětí pochopit děj na televizní obrazovce, jeho prožívání, nápodoba a distance od něj v závislosti na věku byla předmětem mnoha zkoumání. Jejich výsledky uvádějí následující:

Ve třech letech mívají již děti oblíbený televizní program. Přednost dávají kresleným filmům a programům s rychlými proměnami. Tříleté děti již vyhledávají součásti pořadů, které se týkají zápletky.

Mezi šestým a osmým rokem dítěte je patrný pokrok v porozumění ději filmu. Objevují se pokusy o chronologické řazení, dítě dokáže předvídat, jak se děj bude vyvíjet, a je schopno zaměřit pozornost na podstatné prvky. Ve věku sedmi let začínají děti věnovat pozornost tomu, co sledují. Prožívání filmu se projevuje zapomínáním na své okolí, pocením, zrychlením tepu, kousáním se do rtů, obracením se o pomoc k dospělým, úniky do vedlejších místností apod.

Od devíti do deseti let se rozvíjí schopnost komplexnějšího porozumění filmu – hlavní dějová linie se odděluje od vedlejších, významný zájem je však neustále soustředěn na detaily. Chlapci začínají skrývat své citové zážitky. Děvčata se nestydí dávat najevo dojetí a rychleji zapínají své obranné mechanismy. Pojem skutečný znamená něco, co je ve skutečném světě možné.

Od věku jedenácti let je dítě schopno vystihnout „nit příběhů“. Vyprávění filmů, a hlavně těch, které mají děti v tomto věku zakázané, jim pomáhá také vytvořit si pozici v partě. Přesto v tomto věku ještě nejsou děti schopny rozlišit prostorovou a časovou nezávislost na realitě. Obecně je možné říci, že schopnost porozumění a distance od filmu vzrůstá od jedenácti až dvanácti let a dotváří se v průběhu dospívání. (Vlastník, 2005)

3.4. Násilí na televizní obrazovce

„Největší zrada v působení médií spočívá v tom, že předkládají virtuální realitu jako skutečnou. (Kraus, 2005, s. 132)

Změna společenského systému v roce 1989 s sebou přinesla naprosto odlišnou televizní programovou nabídku, přičemž se výrazně zvýšila dostupnost médií (Suchý, 2007).

Vznikem komerčních televizí se česká mediální krajina zásadním způsobem proměnila. Tyto kanály vnesly do české společnosti nový přístup k divákovi a nové estetické normy. Díky dlouhodobé izolaci české společnosti od vývoje masové komerční kultury se jim podařilo českého diváka získat. (Sak, 2004).

V souvislosti s působením médií je často upozorňováno na televizní násilí, kterému lze jasně přiřadit prvenství v žebříčku nevhodných a rizikových obsahů televizního vysílání. O tomto tématu se často diskutuje, protože stále narůstá problematika agresivního jednání u dětí a mladistvých. Především soukromé kanály nám zprostředkovávají svět jako nepřátelské prostředí plné kriminality, válečných konfliktů a korupce. U mnohých diváků tak může kulminovat pocit nepřetržitého strachu a stresu. (Dítě u televize, 2017, online)

Násilí definuje Světová zdravotnická organizace WHO jako „záměrné použití nebo hrozba použití fyzické síly proti sobě samému, jiné osobě nebo skupině či společnosti osob, které působí nebo má vysokou pravděpodobnost způsobit zranění, smrt, psychické poškození, strádání nebo újmu“.

Televizním násilím se pak rozumí násilí probíhající na televizní obrazovce. Násilným televizním pořadem je pořad obsahující násilí ve vymezeném smyslu. (Vlastník, 2005).

Dříve byl synonymem agresivního pořadu akční film. Tyto typy pořadů běžely v pozdních nočních hodinách. Dnes se prvky násilí objevují prakticky ve všech žánrech, které nejsou jako akční označovány (v kriminálních filmech, seriálech, ale i komediích a dokonce pohádkách, videoklipech či reklamách). Akce a násilí jsou často vyzdviženy na úkor zápletky. Většina těchto filmů má jednoduchý děj a klade minimální nároky na diváka. Navíc jsou tyto typy pořadů dostupné nejen ve večerních hodinách, nýbrž po celý den. (Blažek, 1995)

Podle amerických pramenů průměrné dítě do svých 15 let shlédne asi 10 tisíc vražd. Řada výzkumů dokládá, že nápodoba významně funguje a že je již velmi malé dítě dokáže napodobovat to, co vidělo v televizi. Klasické laboratorní experimenty potvrdily, že děti imitují násilné chování, které jim bylo předtím předvedeno. Experiment spočíval v tom, že děti, které byly rozděleny do tří skupin, zhlédly film, v němž se objevilo agresivní chování vůči panence. Děti z první skupiny byly při sledování filmu odměněny, ve druhé napomenuty a ve třetí ponechány bez stimulu. Při následném pozorování se ukázalo, že odměněné děti a děti z neutrální skupiny agresivní chování napodobovaly. Napomenuté děti nikoliv. (Kraus, 2015, s. 132)

Vystavení dětí násilí může mít škodlivé celoživotní následky. Agresivní návyky naučené v mládí, mohou být základem pro pozdější chování. Způsob zobrazování násilí vede k tomu, že si dítě neuvědomuje následky v reálném životě. V televizním vysílání chybí mnohdy zobrazení následků násilí – bolest, zmrzačení, utrpení fyzické i psychické či následky pro rodinu. Takové náměty jsou podle tvůrců málo přitažlivé pro diváky. Právě subjektivní vnímání děje coby reálně možného, zvyšuje pravděpodobnost nápodoby tohoto jednání. Jak scénu dítě hodnotí, záleží na individualitě dítěte, jeho vyspělosti a zkušenostech. Projevení vlivu televizního násilí závisí velkou měrou i na sociálním prostředí, ve kterém se dítě pohybuje. Nedobré působení televize se zvětšuje tím, jak klesá vliv rodičů. Zvláště špatné je to tam, kde se surovostem v televizi nečelí ze strany ani rodiny, ani sousedů, ani kamarádů a kde k výchovnému repertoáru postupů na řešení problémů patří agresivní metody. Naopak si televize zaslouží pochvalu, když ukazuje fair play v řešení konfliktů. (Blažek, 1995).

Televize je samozřejmě součástí každé domácnosti a často se stává nejvýznamnějším komunikačním partnerem dítěte. (Suchý, 2007).

Vliv televizního násilí na děti

Masová média (především televize a internet) a nezodpovědnost některých programových tvůrců ohrožuje postoje a chování nejmladší generace. Je zřejmé, že v současné době dochází k masivní devalvaci hodnot a ke ztrátě mravní odpovědnosti. Program je diktován požadavky trhu a masovým nevkusem, který přináší zisk. Programy na vysoké úrovni se objevují na obrazovce jen sporadicky a spíše výjimečně. Právem jsou média obviňována, že přispívají ke vzestupu zločinnosti, násilí, korupce, morálního rozkladu a povrchnosti. Potlačují tvořivost

a bezohledně, ale systematicky, devastují estetické citění a kulturní povědomí diváků, děti nevyjímaje.“ (Kraus, 2015 s. 131)

Hodnocení obecného vlivu televize na psychiku dětí vychází z faktu, že působení jakékoli informace je tím silnější, čím méně je k dispozici předchozích znalostí a čím méně jsou ustáleny hodnotové a morální postoje.

Z jednotlivých zákonitostí těchto příčin vystupuje do popředí zejména:

1. Dětská zvědavost a vnímavost
2. Nepřipravenost dětské psychiky (proto je násilí na obrazovce nebezpečnější než krutost ve vyprávěné nebo čtené pohádce, kterou si dítě představuje vždy úměrně svému psychickému věku)
3. Podstatně snížená schopnost dítěte odlišit zobrazení od reality a vytvořit si tak odstup od děje
4. Návodnost zobrazovaného násilí, pornografie a suicidy
5. Hlubší a trvalejší vtištění až do polohy trvalých vzorů jednání (Vlastník, 2005)

Mechanismy, kterými může násilí v televizi působit na děti:

1. Důvodem k televiznímu násilí jsou většinou negativní motivy, méně je na obrazovkách násilí v zájmu dobré věci.
2. Často pozorované násilí a tragédie zevšední a stane se postupně normou (citové a hodnotové otupení).
3. Děti nejsou schopny odlišit zobrazení od skutečnosti, zejména těžko odhadují míru přehánění např. v kreslených seriálech (Tom a Jerry).
4. Zobrazení násilí má návodný charakter, souvisí s podceňováním následků a pocity beztrestnosti. (Musil, 2003, s. 102 – 105).

Škodlivé účinky na děti a mládež může mít jak násilí fiktivní, tak i naturalisticky popisované násilí skutečné. Mnohdy je v zobrazovaném násilí velmi nejasná hranice mezi tím, co se skutečně stalo a co zveličili autoři pořadu pro větší účinnost. Za normálních okolností je již dítě ve středním školním věku schopno zaujmout k násilným scénám kritický postoj

a distancovat se od nich. Tato schopnost se však dá vhodným druhem zábavného podání scén s násilím oslabovat. (Matoušek, 1998).

Řada psychologů upozorňuje na zajímavý fenomén, tzv. pondělní syndrom. Děti, které se z nejrůznějších důvodů dívají na televizi hlavně o víkendu, mají tendenci si nastřádat agresi a vybit ji v pondělí ve škole. Tento jev se ale nevyskytuje pouze v pondělí, ale např. také po prázdninách. Negativita televizního násilí neplyne pouze z napodobování či identifikace s agresivním vzorem, ale také z výrazného přispívání k nahromadění agresivity v člověku. (Dítě u televize, 2017, online)

Fakt, že agrese je naučená, podporuje i Bandurova teorie sociálního učení. Znamená to, že televize poskytuje konkrétní podobu agrese, vzor hodný napodobení, který dítě-divák převezme. Imitace pozorovaného nového násilného jednání se potom může u dítěte stát součástí jeho kognitivní výbavy. Bandura dále říká, že televize učí dovednostem, které jsou užitečné z hlediska násilného činu. Jinými slovy, sledování násilí v médiích vede k nápodobě agresivních vzorců chování v životě. (Suchý, s. 41 – 42, 2007)

Obecně vzato, každý člověk v sobě nese sklony k agresivitě. Jde ale o to, zda si dokáže vytvořit dostatek zábran proti jejímu zneužívání a k antisociálnímu jednání. Největší nebezpečí masmediální agresivity nespočívá zřejmě v tom, že by přímo vyvolávala hostilně ničivé jednání, ale především v tom, že snižuje běžné zábrany proti užití násilí v řešení mezilidských konfliktů. (Jedlička, Kořa, str. 82 – 83, 1998)

3.5. Další nevhodné vzory na televizní obrazovce

Přirozenou snahou každého člověka je být výjimečný, odlišit se od ostatních. Je ale rozdíl mezi hledáním výjimečnosti ve vlastním já, ve svých vlastnostech a schopnostech, a hledáním výjimečnosti v připodobňování se modelům, které televize přináší. Nejtypičtějším příkladem snahy o odosobnění lidské individuality je televizní reklama. Ve většině reklam vystupují ideální muži, ženy i děti. (Vlastník, 2005).

Myslím, že jedno z velkých nebezpečí televize spočívá právě v tom, že předkládá dětem nedostupné vzory, a to bohužel i v kreslených pohádkách. Tyto pořady často zvýrazňují

záporného hrdinu nějakou nedokonalostí či vadou na kráse (obezita, ošklivost). Děti si pak mohou spojit, že kdo je nedokonalý či ošklivý, bude také zlý.

Podobně jako v případě mediálního násilí se objevily obavy týkající se vlivu dalších nevhodných vzorů v médiích. Na účinky médií nelze nahlížet izolovaně, jsou součástí kontextu určité společnosti. Často zdůrazňují některá témata a vytvářejí dojem, že vyjadřují běžnou kulturní normu. Dítě je chápe jako standard a vůbec o jejich platnosti nepochybuje. Mediálně prezentovaná skutečnost se pro něj stává realitou, protože se jí podobá. Pro získání přijatelné pozice ve vrstevnické skupině je nejen nezbytné módní trend znát, ale také je stejným způsobem vnímat a interpretovat.

Kladné i záporné vzory chování mají na děti sugestivní dopad. Obzvláště záporně lze vnímat tzv. mediální výzvy, které ponoukají děti, aby se staly těmi nejlepšími. Reklamy často ukazují obraz dokonale upraveného dítěte, které je pohledné, na nohou má nejmodernější typ tenisek a pobízí dětské diváky, aby si koupili propagované zboží. Není divu, že v dětech vznikne pocit, že nikdy nedokážou být takové. Tyto postoje vedou v mnoha případech ke sníženému sebehodnocení a sebevědomí. Nízké sebevědomí může vyústit do komplexu méněcennosti, tedy poškození vlastního já, ztrátou vlastní hodnoty.

Dalším příkladem je ideál ženské postavy, který média prezentují. Měnící se standardy ženské krásy, které se míjejí se skutečným světem, ovlivnily dokonce i vzhled panenek. Je pravděpodobné, že i tyto trendy přispěly k tomu, že některé dívky jsou již v dětském věku nespokojené se svým tělem. Dochází k nesouladu mezi skutečným a ideálním já, kdy lidé vidí sami sebe natolik vzdálené dokonalé postavě, že se v krajním případě mohou uchýlit k nezdravým a nerozumným dietám. Nespokojené postoje se objevují v čím dál útlejším věku. Výzkumy prokázaly, že mnohdy už šestileté holčičky touží po hubenější a dokonalejší postavě. V tomto případě jsou často spojována média s poruchami příjmu potravy. (Giles, 2013)

Dalším jevem, který může negativně působit na děti, je explicitní zobrazování sexuálních scén. Tváří tvář těmto typům obsahů se předpokládá, že si lidé mohou postupně zvyknout na výjevy, které společnost do té doby považovala za tabu (Jiráček, Köpplová, str. 337, 2015).

To může mít za následek předčasné zahájení sexuálního života či zvýšený výskyt těhotenství u mladistvých. Podobně jako u násilí, i v tomto případě jsou důležité souvislosti, do kterých je výjev vložen. (Jirák, Köpplová, str. 189, 2007)

V médiích také často dochází k beztrestné propagaci alkoholu, tabákových výrobků a legálních či nelegálních drog. V tomto případě hrozí, že děti budou napodobovat svůj vzor.

Jak zmiňuje ve své publikaci Petr Sak (str. 181, 2000), nejhůře hodnoceny jsou v tomto směru soukromé televizní stanice, které zdůrazňují rizikové chování v těchto směrech:

1. Vulgární zobrazování sexu a lidského těla, které snižují lidskou důstojnost.
2. Samoučelné zobrazování násilí a zlehčování jeho důsledků.
3. Špatný příklad pro děti a mladistvé, který ohrožuje jejich psychický, morální i sociální vývoj.
4. Agresivita zaměřená proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnickým či jiným skupinám.

Negativní jevy na obrazovce jasně dokazují, že je nutné s dětmi o tom, co vidí v televizi, diskutovat. Média jsou výrazným socializačním prostředkem. Je proto důležité, aby děti správně pochopily jejich obsah. Dítě v mladším školním věku ještě nevidí rozdíl mezi fikcí a skutečností. Určité vzory chování může přejímat i nevědomě.

4. Průzkum vlivu televize na rizikové chování

Po zpracování poznatků dané problematiky, utřídění získaných informací do teoretické části a stanovení hypotéz se budu věnovat empirické části, ve které se pokusím vyhodnotit dotazníky a potvrdit, či vyvrátit stanovené hypotézy.

4.1. Projekt výzkumu

Ve výzkumném šetření jsem se zaměřila na děti mladšího školního věku, které navštěvují čtvrtou třídu základní školy, tedy děti ve věku deseti a jedenácti let. Hlavním cílem výzkumu je analyzovat vliv televize na rizikové chování dětí mladšího školního věku. Výzkumný vzorek tvořilo 100 dětí, z nichž 50 vykazovalo ve škole problémy chování (sklony k agresivitě, hyperaktivita, hypoaktivita, obtíže při soustředění) a dalších 50 žáků bylo naprosto bezproblémových.

Na základě porovnání těchto dvou skupin jsem se snažila zjistit, zda děti, které vykazují problémy v chování, se na televizi dívají častěji, a jaké pořady sledují. Výzkum jsem realizovala formou anonymního dotazníku vlastní konstrukce na pěti základních školách v Havlíčkově Brodě.

V každé škole (ZŠ V Sadech, ZŠ Wolkerova, ZŠ Nuselská, ZŠ Štáflova a ZŠ Konečná) jsem poprosila paní učitelky o vyplnění dotazníků 10 bezproblémovými žáky (5 děvčat a 5 chlapců), a dále dětmi, které se potýkají s problémy v chování (ZŠ V Sadech 4 děti, ZŠ Wolkerova 5 dětí, ZŠ Nuselská 3 děti, ZŠ Štáflova 4 děti, ZŠ Konečná 10 dětí – škola, ve které je zřízena třída pro problémové děti). Protože vzorek 50 dětí s problémy v chování bylo obtížné získat, oslovila jsem ještě učitelku ze Základní a praktické školy v Chotěboři (12 dětí) a v Havlíčkově Brodě (13 dětí). I zde se mi podařilo dodržet poměr 25 chlapců a 25 děvčat.

Stanovení hypotéz

Hypotéza je vědecký předpoklad. Musí vycházet z poznatků, které jsou o zkoumaném jevu známé nebo z praktických zkušeností zkoumané. (Gavora, 2008, s. 63). Hypotézy jsou prognózy o vztahu mezi dvěma proměnnými, které tvrdí, že pokud nastane jev A, nastane jev B. Lze říci, že empirický výzkum ve skutečnosti hypotézu nedokazuje, ale vysvětluje její přijatelnost. (Chráška, 2008, s. 17 – 18)

Při realizaci výzkumu a hypotéz jsem se inspirovala knihou Jiřího Vlastníka s názvem *Televizní násilí a zákon*, která se zabývá právě vlivem televizního násilí na děti a mládež a následné páchaní trestné činnosti. Vlastník zdůrazňuje, že vliv televizního násilí nespočívá jen v jeho objektivních vlastnostech, ale též v subjektivních charakteristikách jedince a v sociálním prostředí, v němž vyrůstá. V této souvislosti jsem se pokusila srovnat dvě skupiny dětí, a to bezproblémové děti a děti s problémy v chování. Hypotézy jsem formulovala na základě porady s paní učitelkami, které vycházely ze své vlastní zkušenosti s těmito skupinami dětí.

S ohledem na tyto skutečnosti jsem stanovila tyto hypotézy:

H1: Děti s problémy v chování sledují více pořady s násilným obsahem než děti bez problémů v chování. (otázky č. 3, 4, 5, 9)

H2: Děti bez problémů v chování tráví méně času u televize a využívají volný čas aktivněji, než děti s problémy v chování. (otázky č. 6, 7, 8, 10, 11, 12)

H3: Děvčata s problémy v chování sledují pořady s násilným obsahem méně než chlapci s problémy v chování. (otázky č. 1, 2, 3)

Metody výzkumného šetření

Pro naplnění cíle výzkumného šetření jsem použila metodu kvantitativního výzkumu, formu dotazníkového šetření mezi žáky 4. tříd základních škol. Dotazník obsahoval celkem 14 otázek, na které děti odpovídaly anonymně. Některé z otázek byly uzavřené s několika možnostmi výběru. Několik otázek bylo dichotomických, děti na ně tedy odpovídaly pouze ano či ne. V dotazníku se objevily i 3 otázky otevřené. Otázky jsem chronologicky řadila tak,

aby na sebe navazovaly. Po získání vyplněných dotazníků jsem provedla jejich rozbor a analýzu. Výsledky jsem zpracovala do grafické podoby.

Realizace výzkumného šetření

V první fázi jsem provedla předvýzkum na menším vzorku respondentů na Základní škole Bohuslava Reynka v Lípě u Havlíčkova Brodu, kde jsem si u několika žáků 4. tříd ověřovala správnou formulaci a srozumitelnost otázek. Zjištěné problémy, mezi které patřilo např. řazení otázek, jsem opravila. Vlastní dotazníkové šetření jsem uskutečnila v únoru 2018. Paní učitelky jsem poprosila, zda by označily dotazníky dětí s problémy v chování. Protože dotazníky byly anonymní, před rozdáním učitelky označily dotazníky určené problémovým dětem hvězdičkou v pravém horním rohu. Dále jsem je požádala, aby dotazníky nenechávaly děti vyplňovat zcela samostatně, ale každou otázku se jim pokusily vysvětlit. Tento postup se ukázal jako velmi efektivní, převážná většina dětí odpověděla na všechny otázky. Návratnost dotazníků byla stoprocentní. Čas potřebný k jeho vyplnění se pohyboval okolo 20 minut.

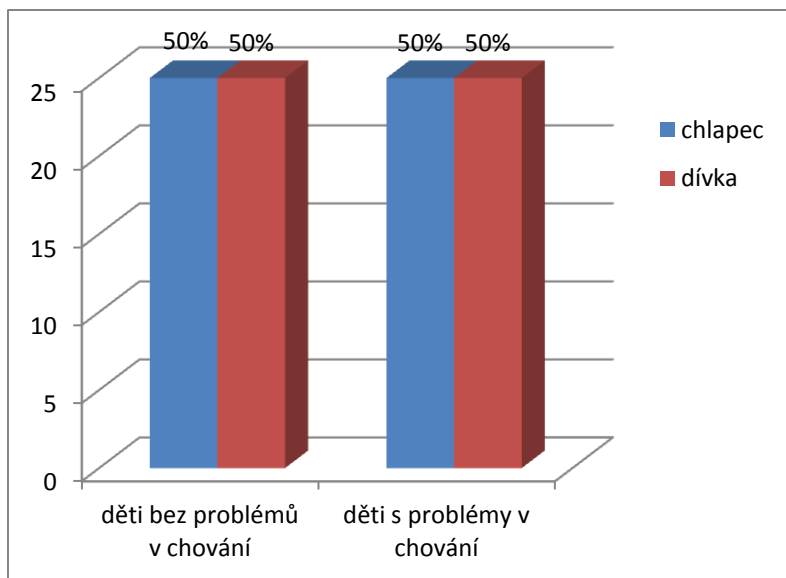
4.2. Analýza dotazníků a výzkumného šetření

Na základě dotazníkového šetření jsem zjištěná data zpracovala tak, aby byla srozumitelná a přehledná. Ke každé otázce jsem vytvořila tabulku a získané odpovědi ve většině případů doplnila grafy.

OTÁZKA Č. 1 – JSI CHLAPEC NEBO DÍVKA?

Tabulka č. 1 - Jsi chlapec nebo dívka?

	děti bez problémů chování	děti s problémy chování
chlapec	25	25
dívka	25	25
celkem	50	50

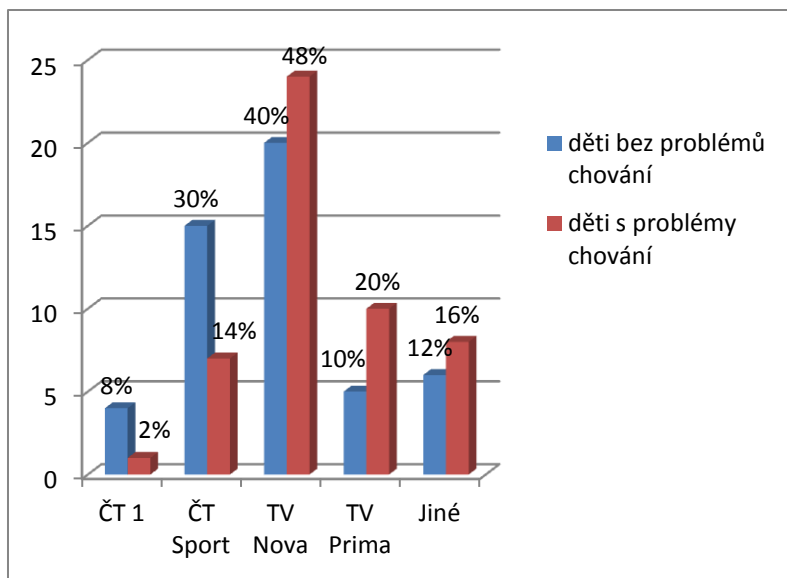
Graf č. 1 - Počet dívek a chlapců zařazených do výzkumného šetření

Testovaný soubor se skládal z 50 dětí bez problémů v chování (z toho 25 děvčat a 25 chlapců) a 50 dětí s problémy v chování (z toho 25 děvčat a 25 chlapců).

OTÁZKA Č. 2 – KTEROU TELEVIZNÍ STANICI NEJRADĚJI SLEDUJEŠ?

Tabulka č. 2 – Kterou televizní stanici nejraději sleduješ?

	děti bez problémů v chování	děti s problémy v chování
ČT 1	4	1
ČT Sport	15	7
TV Nova	20	24
TV Prima	5	10
Jiné	6	8
celkem	50	50

Graf č. 2 – Celková sledovanost jednotlivých televizních stanic

Děti bez problémů v chování

Nejsledovanější stanicí u dětí bez problémů chování byla TV Nova, uvedlo ji 20 respondentů (40 %). ČT 1 uvedli 4 žáci (8 %), TV Prima 5 dětí (10 %). Jiným televizním stanicím dává přednost 6 dotázaných dětí (12 %). Mezi ně patří opět Děčko a dále Nova Cinema).

Děti s problémy chování

Nejsledovanější stanicí u dětí s problémy v chování byla stanice TV Nova, kterou upřednostňuje 24 dětí (48 % dotázaných). Dále bylo zjištěno, že 10 dětí (20 %) se nejčastěji dívá na TV Prima. ČT sport vyhledává 7 dětí (14 %), 8 dětí (16 %) uvedlo sledování jiné televizní stanice než nabízené v dotazníku (Děčko, Nova Cinema, Prima Cool). Pouze 1 žák (2 %) preferuje ČT 1.

Největší rozdíl ve sledovanosti byl zaznamenán u televizní stanice ČT Sport, kterou upřednostňuje 15 dětí (30 %) bez problémů v chování oproti 7 dětem (14 %) s problémy v chování.

U komerčních televizí (TV Nova, TV Prima, Nova Cinema, Prima Cool) můžeme předpokládat vzhledem k programové skladbě více pořadů s nevhodným obsahem pro děti mladšího školního věku.

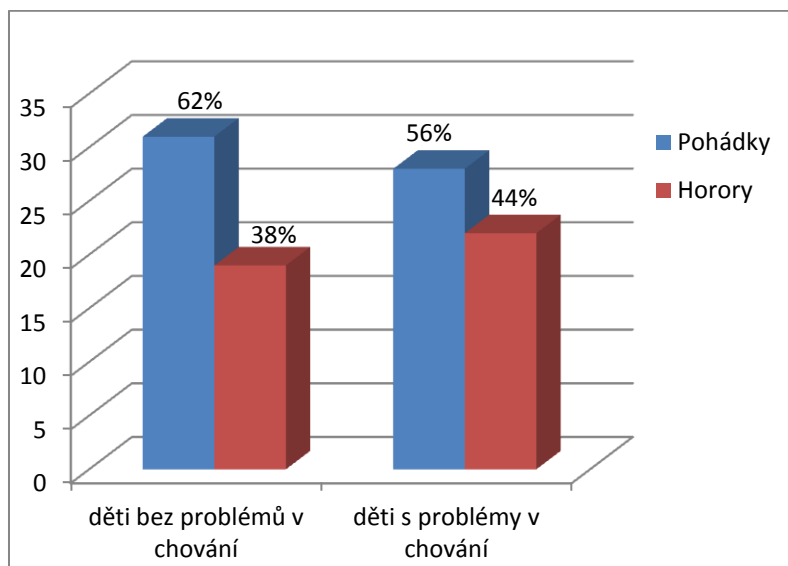
OTÁZKA Č. 3 - VYBER VŽDY JEDEN TYP POŘADŮ Z DVOJICE, KTERÉMU DÁVÁŠ PŘEDNOST

- a) Pohádky x Horory
- b) Akční filmy x Filmy o zvířatech
- c) Detektivní filmy x Soutěžní pořady
- d) Krimi zprávy x Sportovní utkání

U této otázky jsem vyhodnocení zaznamenala do čtyř samostatných tabulek a grafů.

Tabulka č. 3 – Sledovanost pořadů Pohádky X Horory

	děti bez problémů v chování	děti s problémy v chování
Pohádky	31	28
Horory	19	22
celkem	50	50

Graf č. 3 – Porovnání sledovanosti pořadů Pohádky X Horory

Děti bez problémů v chování

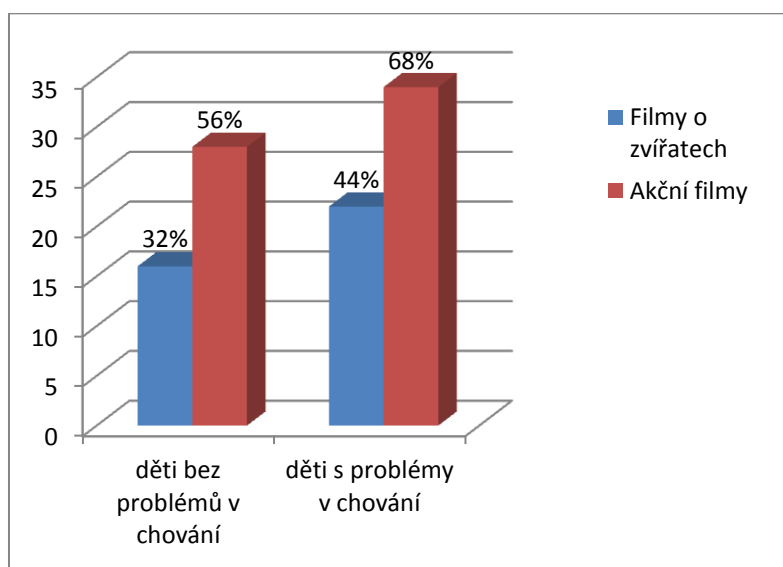
Z dotazníku vyplynulo, že 31 dětí (62 %) dává přednost pohádkám před horory, které zaškrtnlo 19 dětí (38%)

Děti s problémy v chování

I v tomto případě více přízně zaznamenaly pohádky, které upřednostňuje před horory 28 dětí (56 %). Horory zaškrtnlo 22 dětí, tedy 44 %.

Tabulka č. 4 – Sledovanost pořadů Akční filmy X Filmy o zvířatech

	děti bez problémů v chování	děti s problémy v chování
Filmy o zvířatech	16	22
Akční filmy	28	34
Celkem	50	50

Graf č. 4 – Porovnání sledovanosti Filmy o zvířatech X Akční filmy

Děti bez problémů v chování

V tomto případě by 34 dětí (68 %) dalo přednost sledování akčních filmů před filmy o zvířatech, které zaškrtnulo 16 dětí (32 %)

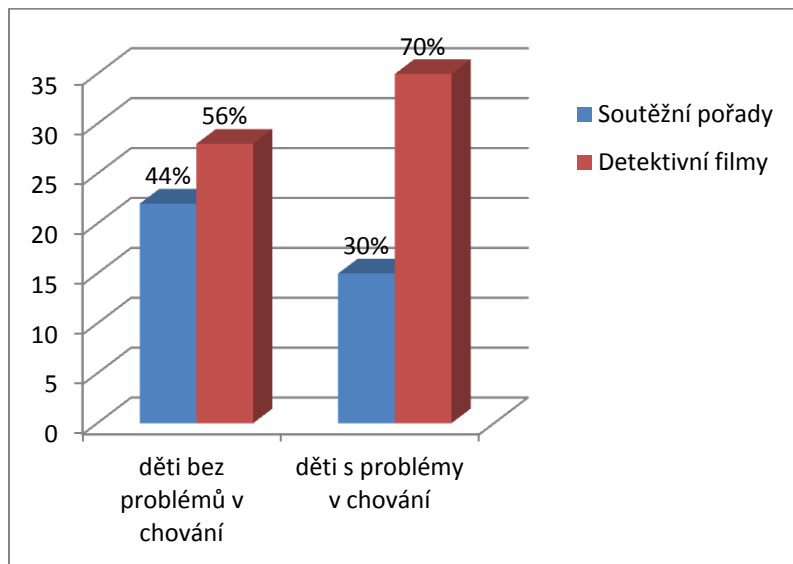
Děti s problémy v chování

Akční filmy by upřednostnilo 28 dětí (56 %), zbývajících 22 dětí (44 %) by se raději dívalo na filmy o zvířatech

Tabulka č. 5 – Sledovanost pořadů Soutěžní pořady X Detektivní filmy

	děti bez problémů v chování	děti s problémy v chování
Soutěžní pořady	22	15
Detektivní filmy	28	35
celkem	50	50

Graf č. 5 – Porovnání sledovanosti pořadů Soutěžní pořady X Detektivní filmy

Děti bez problémů v chování

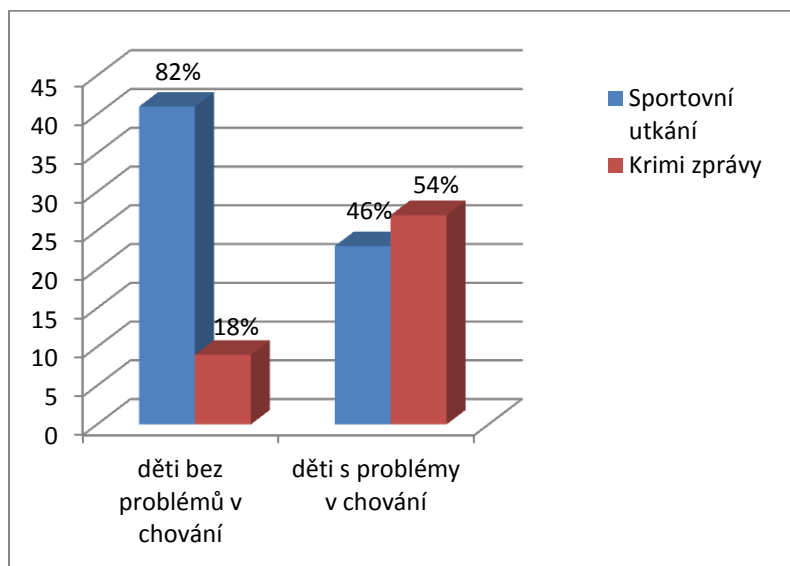
Detektivní filmy zvolilo jako atraktivnější 28 dětí (56 %). Zbývajících 22 dětí (44 %) by raději shlédlo soutěžní pořad.

Děti s problémy v chování

I v této skupině jsou oblíbenější detektivní filmy než soutěžní pořady. Zatímco soutěžní pořady zaškrtilo pouze 15 dětí (30 %), detektivní filmy vyhrály s velkou převahou u 35 dětí (70 %).

Graf č. 6 – Sledovanost pořadů Sportovní utkání X Krimi zprávy

	děti bez problémů v chování	děti s problémy v chování
Sportovní utkání	41	23
Krimi zprávy	9	27
celkem	50	50

Graf č. 6 – Porovnání sledovanosti pořadů Sportovní utkání X Krimi zprávy

Děti bez problémů v chování

Sportovní utkání jsou atraktivnější než krimi zprávy pro 41 dětí (82 %). Na krimi zprávy by raději přepnulo televizor 9 dětí (18 %).

Děti s problémy v chování

Vysoký počet dětí, a to 41 (82 %) dává přednost krimi zprávám před sportovními utkáními. Sport raději sleduje 9 dětí (18 %).

V tomto případě šlo o jedinou dvojici pořadů, kde se objevil markantní rozdíl v odpovědích mezi oběma skupinami dětí. Krimi zprávy sleduje pouze 9 dětí (18%) bez problémů chování, oproti tomu 27 dětí (54 %) s problémy v chování.

**OTÁZKA Č. 4 - MŮŽEŠ ZAKROUŽKOVAT VÍCE MOŽNOSTÍ:
SLEDUJEŠ NĚKTERÉ Z NÁSLEDUJÍCÍCH POŘADŮ?**

- a) Simpsonovi
- b) AZ kvíz
- c) Kobra 11
- d) Máme rádi Česko
- e) Kriminálka Miami
- f) Kde domov můj?
- g) Komisař Rex
- h) Vraždy v Midsomeru
- i) Námořní vyšetřovací služba
- j) Vyprávěj
- k) Žádný z těchto pořadů nesleduji

Děti bez problémů v chování

Z nabízených možností nejvíce dotázaných žáků favorizovalo seriál Simpsonovi. Ačkoliv se jedná o animovaný seriál pro dospělé, je velmi často sledován malými diváky.

Tento seriál sleduje 30 (60 %) z 50 dotázaných dětí bez problémů chování. Soutěžní pořad Máme rádi Česko uvedlo jako svůj oblíbený pořad 25 dětí (50 % dotázaných). Soutěžní pořad Kde domov můj pak sleduje 22 dětí (44 % dotázaných). Ostatní pořady volilo méně než 20 dětí. Dvě děti uvedly, že nesledují žádný z uvedených pořadů. Ze zaškrtnutých možností vyplynulo, že akční či detektivní seriály sleduje téměř 1/4 dotázaných.

Děti s problémy v chování

Také u dětí s problémy v chování kreslený seriál Simpsonovi zvítězil, ale vybralo si ho pouze 20 (40 %) z 50 dotázaných. Následoval kriminální seriál Komisař Rex, který ve svých dotaznících označilo 16 dětí. Stejný počet hlasů získal akční seriál Kobra 11 a soutěžní pořad Máme rádi Česko. Ostatní pořady obdržely 10 a méně hlasů. Také v této skupině dvě děti uvedly, že nesledují žádný z uvedených pořadů. Akční či detektivní seriály v tomto případě sleduje 1/3 dotázaných.

Ze zaškrtnutých odpovědí vyplynulo, že 1/4 dotázaných dětí bez problémů v chování sleduje akční či detektivní filmy. Stejně typy pořadů zaškrtnla 1/3 dětí s poruchami v chování.

OTÁZKA Č. 5 – JAKÉ JSOU TVÉ 3 NEJOBLÍBENĚJŠÍ POŘADY? KTERÉ

Děti bez problémů v chování

Z otázky č. 5, ve které děti uváděly v otevřené otázce tři nejoblíbenější pořady, vyplynulo, že děti opět nejčastěji sledují kreslený seriál Simpsonovi (častěji chlapci). Dále často volí detektivní seriály (Specialisté, Komisař Rex, Polda, Kobra 11) a soutěžní pořady (Co na to Češi či Az kvíz). V mnoha případech se v odpovědích objevily „nekonečné“ seriály komerčních televizí jako např. Ordinance v růžové zahradě, Modrý kód či Ulice.

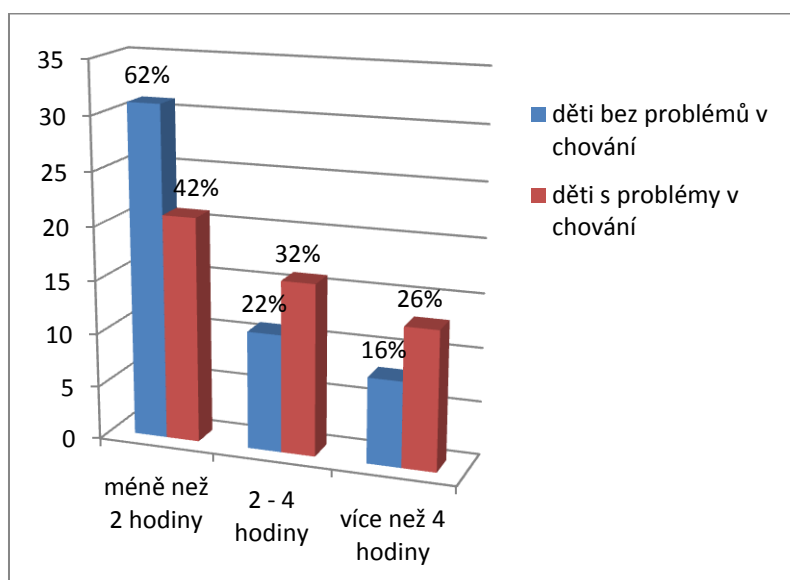
Děti s problémy v chování

Také u dětí s problémy chování při libovolném výběru nejoblíbenějšího pořadu jednoznačně zvítězili Simpsonovi. Hned po nich následoval akční seriál Kobra 11, Ironman a Spiderman. V odpovědích dětí se téměř nevyskytovaly výše zmíněné nekonečné seriály.

OTÁZKA Č. 6 – KOLIK ČASU DENNĚ TRÁVÍŠ U TELEVIZE O VÍKENDU?

Tabulka č. 7 – Kolik času denně trávíš u televize?

	děti bez problémů v chování	děti s problémy v chování
méně než 2 hodiny	31	21
2 - 4 hodiny	11	16
více než 4 hodiny	8	13
celkem	50	50

Graf č. 7 – Sledovanost televize o víkendu

Děti bez problémů chování

Z odpovědí dětí na otázku č. 6 je patrné, že jich valná většina sleduje televizi o víkendu méně než 2 hodiny, což uvedlo 31 dotázaných dětí (62 %). 2 - 4 hodiny televizi sleduje 11 dětí (22 %), více než 4 hodiny před televizními obrazovkami tráví 8 dětí (16 %).

Děti s problémy v chování

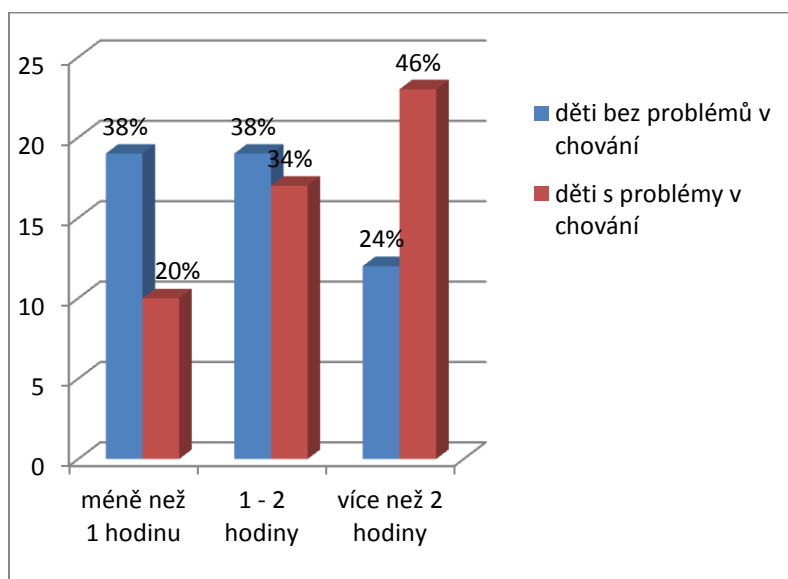
Méně než dvě hodiny sleduje televizi o víkendu 21 dětí (42 %). 2 – 4 hodiny tráví u televize 16 dětí (32 %), více než 4 hodiny se televizní zábavě věnuje 13 dotázaných (26 %).

Na základě těchto zjištění je možné konstatovat, že děti s problémy v chování tráví u televize o víkendech více volného času než děti bez problémů chování.

OTÁZKA Č. 7 – KOLIK ČASU DENNĚ TRÁVÍŠ U TELEVIZE VE VŠEDNÍ DNY?

Tabulka č. 8 – Kolik času denně trávíš u televize ve všední dny?

	děti bez problémů chování	děti s problémy chování
méně než 1 hodinu	19	10
1 - 2 hodiny	19	17
více než 2 hodiny	12	23
celkem	50	50

Graf č. 8 – Sledovanost televize ve všední dny

Děti bez problémů chování

Méně než 1 hodinu sleduje televizi ve všední den 19 dětí (38 %). Stejné procento žáků, tedy 38 % uvedlo, že u televize tráví 1 – 2 hodiny denně. Více než dvě hodiny se dívá na televizi 12 dotázaných (24 %).

S problémy chování

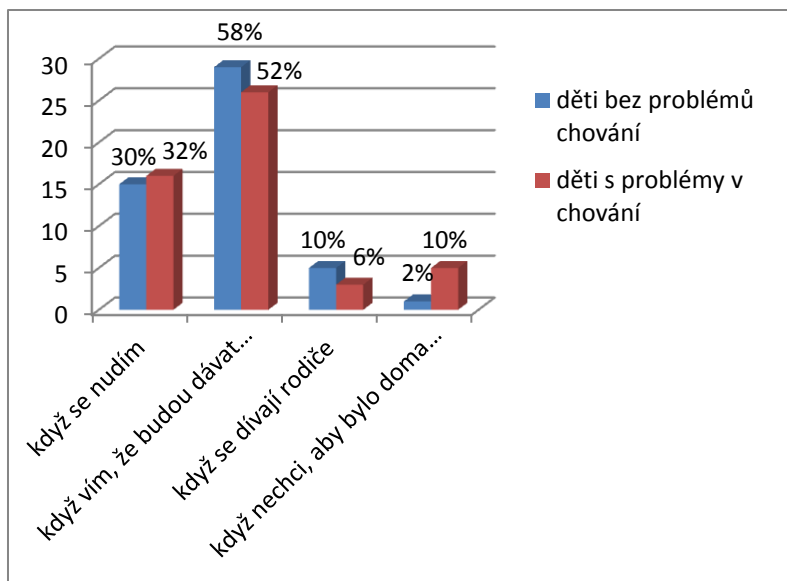
Méně než 1 hodinu tráví u televize 10 dětí (20 %). 1 - 2 hodiny se televizi věnuje 17 dětí (34 %). Výsledky ukazují, že 23 dětí (46 %) tráví u televize ve všední dny více než dvě hodiny.

Zatímco počet dětí s problémy chování, které sledují televizi méně než jednu hodinu nebo jednu až dvě hodiny, je nižší než procenta dětí bez poruch chování, počet dětí s poruchami v chování, které sledují televizi více než dvě hodiny, je v porovnání s dětmi bez poruch chování téměř dvojnásobný.

OTÁZKA Č. 8 – KDY SE NEJČASTĚJI DÍVÁŠ NATELEVIZI?

Tabulka č. 9 – Kdy se nejčastěji díváš na televizi?

	děti bez problémů chování	děti s problémy v chování
Když se nudím	15	16
Když vím, že budou dávat můj oblíbený pořad	29	26
Když se dívají rodiče	5	3
Když nechci, aby bylo doma ticho	1	5
Celkem	50	50

Graf č. 9 – Důvody pro sledování televize

Děti bez problémů v chování

Nejvyšší počet dětí, tj. 29 dotázaných (58 %) uvedlo, že televizi sledují, pokud běží jejich oblíbený pořad, 15 dětí (30 %) procent zapíná televizi v případě, že se nudí. Jako hlavní důvod sledování televize, že se dívají rodiče, uvedlo 5 dětí (10 %) Pouze 1 dítě uvedlo, že si televizi pouští z důvodu narušení nepříjemného ticha.

Děti s problémy chování

Oblíbený pořad uvádí jako hlavní důvod 26 dětí (52 %), nudu pak 16 dětí (32 %). Sledování televize v případě, že se dívají rodiče, uvedli 3 dotázaní (6 %), 5 respondentů (10 %) puštěním televize vytěsňuje ticho.

V této otázce se důvody sledování televize dětí v obou skupinách téměř shodují.

OTÁZKA Č. 9 – JACÍ JSOU TVÍ TŘI NEJOBLÍBENĚJŠÍ HRDINOVÉ?

Děti bez problémů v chování

U této skupiny dětí nejvíce hlasů obdržel Bart Simpson, celkem 15. V 10 případech děti zmínily Komisaře Rexe. Ryze dětský animovaný hrdina Spongebob v kalhotách nejvíce oslovil 5 žáků. V dalších případech se objevily především postavy z „nekonečných“ seriálů typu Ordinace v růžové zahradě či Ulice. Výjimkou nebyl ani Bob a Bobek, Jů a Hele či Ferda Mravenec. Akční hrdinové typu Spiderman, Superman či Batman se objevili spíše výjimečně.

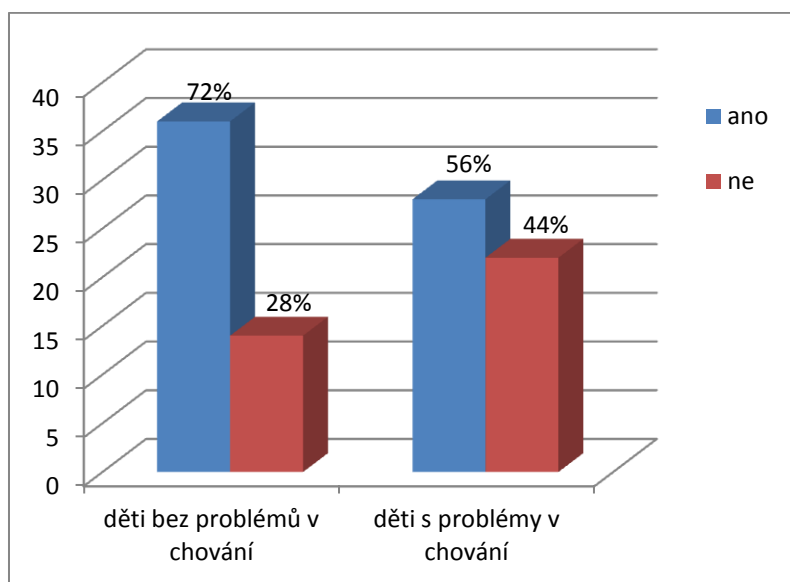
Děti s problémy v chování

V této skupině dětí s velkou převahou vyhráli akční hrdinové, kteří se objevili v dotaznících ve 21 případech. Mezi nejoblíbenější hrdiny patří Batman, Superman, Spiderman, Vetřelec, Terminátor či Predátor. V 9 případech děti obdivují Komisaře Rexe a Barta Simpsona. Zajímavý je i poznatek, že akční hrdiny jmenovali více chlapci než děvčata.

OTÁZKA Č. 10 – NAVŠTĚVUJEŠ KNIHOVNU?

Tabulka č. 10 – Navštěvuješ knihovnu?

	děti bez problémů v chování	děti s problémy v chování
Ano	36	28
Ne	14	22
Celkem	50	50

Graf č. 10 – Návštěvnost knihovny

Děti bez poruch chování

Počet dětí, které uvádějí, že navštěvují knihovnu, je 36 (72 %). V menšině jsou žáci, kteří do knihovny nechodí, kterých je 14 (28 %)

Děti s poruchami chování

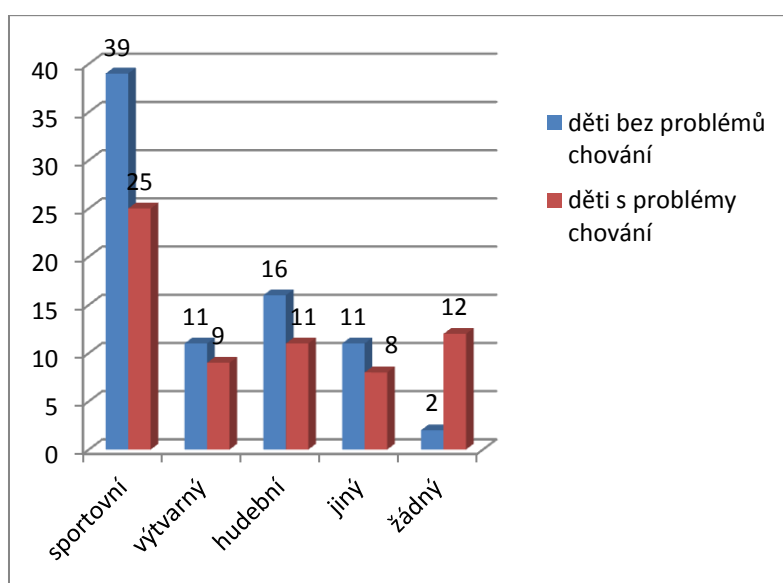
I v tomto případě více dotázaných dětí knihovnu navštěvuje, je jich 28 (56 %). Oproti tomu 22 dětí si knihy půjčovat nechodí (44 %).

OTÁZKA Č. 11 – KTERÝ ZE ZÁJMOVÝCH ÚTVARŮ NAVŠTĚVUJEŠ?

Tabulka č. 11 – Který ze zájmových útvarů navštěvuješ?

	děti bez problémů chování	děti s problémy chování
sportovní	39	25
výtvarný	11	9
hudební	16	11
jiný	11	8
žádný	2	12
celkem	79	65

Graf č. 11 – Návštěvnost zájmových útvarů

Děti bez problémů v chování

Téměř všechny dotazované děti bez problémů v chování se svým volným čase věnují zájmové činnosti. Většina z nich dokonce navštěvuje více než 1 zájmový útvar. Nejvyhledávanější jsou sportovní zájmové útvary, kterým se věnuje 39 dětí, tedy 78 %. Další vyhledávanou zájmovou oblastí je hudební činnost, které se věnuje 16 dětí. Výtvarný či jiný nabízený útvar (hasiči, přírodovědný kroužek) navštěvuje 11 dětí. Žádný zájmový kroužek nevyhledávají 2 žáci.

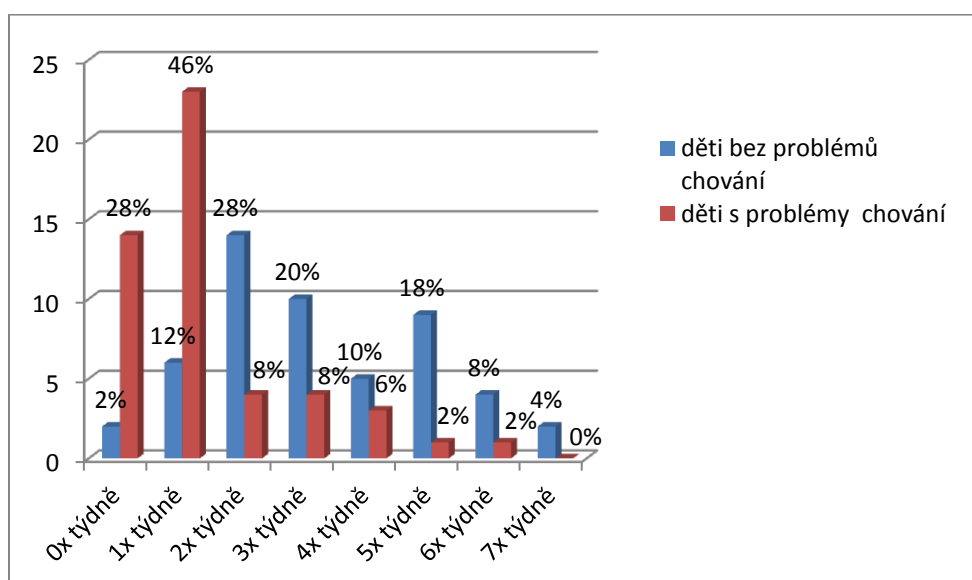
Děti s problémy v chování

Děti s problémy v chování také nejčastěji vyhledávají sportovní činnost, a to ve 25 případech (50 %). I v tomto případě je druhým nejoblíbenějším útvarem hudební oblast, které se věnuje 11 dětí. Výtvarný kroužek navštěvuje 9 dětí. Jiný než uváděný zájem zaškrtnulo 8 žáků. Zajímavé je, že 12 dětí s problémy v chování se nevěnuje žádné zájmové činnosti.

OTÁZKA Č. 12 – KOLIKRÁT TÝDNĚ DOHROMADY NAVŠTĚVUJEŠ ZÁJMOVÉ ÚTVARY?

Tabulka č. 12 – Kolikrát týdně dohromady navštěvuješ zájmové útvary?

	děti bez problémů chování	děti s problémy chování
0x týdně	2	14
1x týdně	6	23
2x týdně	14	4
3x týdně	10	4
4x týdně	3	3
5x týdně	9	1
6x týdně	4	1
7x týdně	2	0
Celkem	50	50

Graf č. 12 – Navštěvnost zájmových útvarů

Otázka č. 12 doplňuje otázku č. 11, u které některé děti zaškrtovaly více zájmových útvarů, kterým se věnují. V otázce č. 12 zaznamenávaly, kolikrát týdně se dohromady zájmovým činností věnují.

Děti bez problémů v chování

Tyto děti nejčastěji uvádějí, že se zájmové činnosti věnují 2x týdně (28 %). Poměrně vysoké procento vykazuje aktivity, které děti vykonávají 3x týdně, a to 20 % (10 dětí). Zajímavé je, že 9 dětí (18 %) se zájmovým aktivitám věnuje dokonce 5x týdně. Ani jedno z oslovených dětí neuvvedlo, že nemá žádnou zájmovou aktivitu

Děti s problémy v chování

Nejvíce dětí se věnuje zájmovým aktivitám 1x týdně – 23 dětí (46 %). Ani jednu mimoškolní aktivitu nevykonává 14 dětí (28 %). Zbývajících 26 % dětí navštěvuje kroužek 4x, 3x či jednou týdně.

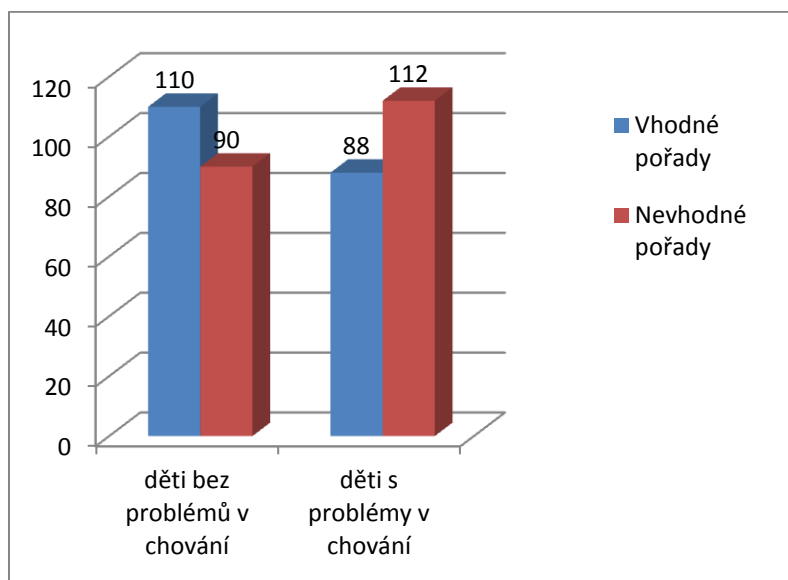
Vyhodnocení hypotéz

H1: Děti s problémy chování sledují více pořady s násilným obsahem než děti bez problémů v chování.

Z dotazu zaměřeného na zjištění sledovanosti pořadů s násilným obsahem, které byly zastoupeny v dotazníku v otázce č. 3 (viz vyhodnocení na str. 39 – 42) byly zjištěny následující údaje, které jsou shrnuty v tabulce a zobrazeny v grafu.

Tabulka č. 14 – Celková sledovanost vhodných X nevhodných pořadů

	děti bez problémů v chování	děti s problémy v chování
Vhodné pořady (Pohádky, Filmy o zvířatech, Sportovní utkání, Soutěžní pořady)	110	88
Nevhodné pořady (Horory, Detektivní filmy, Akční filmy, Krimi zprávy)	90	112
Celkem	200	200

Graf č. 14 – Celková sledovanost vhodných X nevhodných pořadů

Zatímco u dětí s problémy v chování bylo zjištěno, že sledují více pořady s násilnou tematikou (byly zaškrtnuty ve 112 případech), bezproblémové děti daly přednost nevhodným pořadům pouze v 90 případech.

Otázka č. 4, která se týkala konkrétních titulů, potvrdila častější sledovanost pořadů s násilným obsahem (Kobra 11, Kriminálka Miami, Námořní vyšetřovací služba, Simpsonovi) u dětí s problémy chování.

V otázce č. 5 zaměřené na libovolnou volbu tří nejoblíbenějších pořadů bylo zjištěno, že v obou skupinách dětí zvítězil animovaný seriál pro dospělé Simpsonovi. Ani v ostatních případech nebyly zaznamenány zásadní rozdíly ve výběru pořadů (Specialisté, Komisař Rex, Kobra 11).

Co se týče nejoblíbenějších televizních hrdinů (otázka č. 9), u žáků s problémovým chováním se na předních příčkách umístili hrdinové akční (Batmann, Supermann, Spidermann, Vetřelec, Terminátor, Predátor. V odpovědích se často objevoval i Bart Simpson.

Poslední jmenovaný zvítězil v oblíbenosti také u dětí bez problémů v chování. Škála nejoblíbenějších televizních hrdinů byla v případě bezproblémových dětí o poznání pestřejší. V několika případech byl nejpopulárnější postavou zvolen hrdina z knihy (častěji u děvčat). U chlapců se nezdálo objevovala jména sportovců (zejména hokejistů a fotbalistů).

Z výše uvedených zjištění vyplývá, že hypotéza H1 byla potvrzena.

H2: Děti bez problémů chování tráví méně času u televize a využívají volný čas aktivněji, než děti s problémy v chování.

Z odpovědí na otázku č. 6, kolik času tráví žáci denně u televize o víkendu, je zřejmé, že děti bez problémů chování se sledováním tohoto média zaměstnávají méně často než děti s problémy v chování. Více než 4 hodiny strávené u televize v sobotu a v neděli uvedla 1/6 těchto dětí, zatímco u problémových dětí se stejný časový údaj objevoval u 1/4 dotázaných.

Značné rozdíly ve sledovanosti se vyskytly také ve všedních dnech (otázka č. 7). Více než 2 hodiny u televizních obrazovek tráví 1/4 bezproblémových dětí, zatímco u dětí s problémy v chování jde téměř o dvojnásobek dotázaných.

V pohnutkách pro zapínání televize (otázka č. 8) se děti obou skupin téměř shodovaly. Potěšující bylo zjištění, že nadpoloviční většina respondentů v obou skupinách uvedla sledování televize z důvodu vysílání jejich oblíbeného pořadu. Téměř 1/3 dotázaných opět téměř shodně v obou skupinách uvedla, že televizí zahánějí nudu.

K aktivnímu trávení volného času by u dětí mladšího školního věku měla bezesporu patřit také četba a s ní související návštěva knihovny. Z otázky č. 10 je zřejmé, že bezproblémové děti vyhledávají služby knihovny častěji.

Výrazné rozdíly byly zaznamenány v odpovědích na dvě otázky týkající se zájmových útvarů (č. 11 a 12). U obou skupin bylo zjištěno, že ze zájmových útvarů děti preferují sportovní aktivity následované aktivitami uměleckými. Ze všech 50 dotazovaných bezproblémových dětí pouze dvě uvedly, že nenavštěvují žádný zájmový útvar. Zatímco ve druhé testované skupině žádný zájmový kroužek nenavštěvuje 14 dětí.

Z otázky, která upřesňovala četnost týdenního navštěvování jednotlivých zájmových útvarů (otázka č. 12), vyplynulo, že největší počet bezproblémových dětí (téměř $\frac{1}{4}$) navštěvuje kroužek dvakrát týdně. 9 dětí uvedlo, že navštěvují volnočasové aktivity dohromady 5krát týdně, 2 děti dokonce 7krát.

Naproti tomu žádný zájmový útvar nenavštěvuje 14 problémových dětí. Téměř $\frac{1}{2}$ uvedla, že kroužek navštěvuje pouze 1krát týdně.

Častější navštěvování kroužků bylo u problémových dětí v porovnání s druhou skupinou téměř výjimečné. Zatímco v první skupině navštěvuje 2krát a vícekrát týdně většina dotázaných (42), ve druhé skupině se týká pouze 13 dětí.

Z výše uvedených zjištění vyplývá, byla hypotéza H2 byla potvrzena.

H3: Děvčata s problémy v chování sledují pořady s násilným obsahem méně než chlapci s problémy v chování.

Z otázky č. 2 vyplynulo, že pouze jedna dívka preferuje veřejnoprávní televizi před komerčními kanály. Zbýlých 24 děvčat nejčastěji sleduje Novu, Primu a ostatní komerční televize. Naproti tomu 7 chlapců (28 %) uvedlo, že častěji sleduje ČT1 a Čt Sport. Zbývajících 18 chlapců dává přednost komerčním televizím (72 %)

Ačkoli dívky uvedly, že komerční televize sledují více než chlapci, pořady s násilnou tematikou (otázka č. 3) naopak vyhledávají méně. V dotaznících byly tyto programy zvoleny ve 41 případech. Na rozdíl od chlapců, kteří je zvolili v 59 případech. Tento fakt potvrzuje i volba mezi konkrétními pořady v otázce č. 4., kdy děvčata kroužkovala pořady s nevhodnou tematikou 35krát, chlapci pak 43krát. (Simpsonovi, Kobra 11, Kriminálka Miami, Komisař Rex, Vraždy Midsomeru).

Z výše uvedených výsledků vyplývá, že hypotéza H4 byla potvrzena.

Shrnutí

Empirická část byla zaměřena na vliv televizního násilí na chování dětí mladšího školního věku. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda děti s problémy v chování v porovnání s dětmi bez problémů v chování více sledují televizi a zda může mít čas strávený před televizní obrazovkou a sledované pořady souvislost s jejich problémy v chování. Nejprve jsem zjišťovala, jaké televizní stanice děti sledují, přičemž obsah komerčních kanálů je všeobecně hodnocen jako nevhodný pro dětské diváky. Obě skupiny vykazaly vysokou sledovanost divácky přitažlivých komerčních televizí, ale děti s problémy chování ladí tyto kanály častěji. Stejně tak se častěji dívají na nevhodné pořady typu hororů, akčních a detektivních filmů či krimi zpráv. V otázce mapující dobu, kterou tráví děti u televize, také vyplynulo, že děti s problémy v chování těmto médiím věnují více času jak o víkendech, tak ve všední dny. Obě skupiny uvedly v převážné většině, že na televizi se dívají v případě, že běží jejich oblíbený pořad. Hned poté ale žáci nejčastěji zapínají televizi, když se nudí. Lze tedy předpokládat, že v tomto případě sledují televizi zcela bez výběru pořadů.

Z oblíbených televizních hrdinů u žáků s problémy v chování převažovali akční hrdinové, které preferují chlapci před děvčaty. Zajímavý byl také poznatek, že z 50 dětí s problémy v chování jich 12 uvedlo, že nenavštěvuje žádný zájmový kroužek. Knihovnu nenavštěvuje 22 dětí.

Závěr

Televizní vysílání jako fenomén 2. poloviny 20. století dnes soupeří s internetem a sociálními médii, která mají podle výzkumů již nad televizí převahu. Nicméně pro děti mladšího školního věku zůstává majoritní a zároveň nejvíce dostupná stále televize. Její vysílání se řídí Zákonem č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání, který stanovuje v obecné míře, co se smí a nesmí. Neřeší ale obsahy, jejich vliv a logicky ani povahy televizních a filmových hrdinů. Přeneseno do světa dospělých, jsou jimi často vrazi a násilníci, tedy hrdinové kriminálních či akčních příběhů. U dospělého diváka ale, v závislosti na jeho mediální gramotnosti, funguje kritický úsudek a uvědomění si, že jde o fikci, o televizní produkt. U dítěte, které nemá tak vysokou míru mediální inteligence, to může být naopak.

Zobrazované televizní násilí vyžaduje komplexní přístup a diferencování mezi pořady na základě jejich obsahu. Je nesporné, že pouhé omezení svobody televizního vysílání nikdy nebude zcela eliminovat negativní následky televizního násilí. Jak říká Vlastník (2005), na světě neexistují dvě osobnosti, které by stejně vnímaly a prožívaly podněty, přicházející zvenčí a stejným způsobem začleňovaly pozorované způsoby chování do svého repertoáru chování.

Děti a mládež často nacházejí právě ve složitém systému sociální reality odpovědi na své otázky, po nichž touží. Nacházejí je tím spíše, nedostává-li se jim odpovídajícího vysvětlení a odpovědi od nejbližších a nejvěrohodnějších osob – od rodiny. Fungující rodina je základem pro zdravý vývoj dítěte. Zdůrazňuji ale slovní spojení fungující rodina, kdy rodič má dostatek volného času pro svého potomka, kterému vymýšlí jiný program, než je sledování televizního programu. K tomu záleží na mediální gramotnosti rodiče, který dle svého citu a uvážení volí programy vhodné pro své dítě. To je velmi důležitý moment. Od tvůrců televizního vysílání nelze takovou – normou nedefinovanou – zodpovědnost očekávat, pro ně je nejdůležitějším faktorem zisk a sledovanost. Sledování televize by mělo být pod kontrolou rodičů. Velmi důležitá je vhodná prezentace mediálních obsahů. S dětmi bychom měli o tom, co vidí v televizi, mluvit a sdílet s nimi svá vlastní přesvědčení a hodnoty.

Seznam použité literatury:

ALAN, Josef. *Etapy života očima sociologie*. Praha: Panorama, 1989. Pyramida (Panorama). ISBN 80-7038-044-6.

BARTÁK, Jan, ŽANTOVSKÝ, Petr, ed. *Média jako překážka v komunikaci?: soubor textů z mezinárodní konference, Litoměřice 2002*. Praha: Votobia, 2003. ISBN 80-7220-141-7.

BÁRTÍK, Pavel, MIOVSKÝ, Michal, ed. *Primární prevence rizikového chování ve školství: monografie*. Praha: Sdružení SCAN, c2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

BUERMANN, Uwe. *Jak (pře)žít s médii: příležitosti a hrozby informačního věku a nové úkoly pedagogiky: výzkumná práce Institutu pro pedagogiku a smyslovou a mediální ekologii (IPSUM)*. Hranice: Fabula, 2009. ISBN 978-80-86600-58-1.

ČAČKA, Otto. *Psychologie dítěte*. Tišnov: Sursum, 1994. ISBN 80-85799-03-0.

ČECH, Ondřej a Nicole ZVONÍČKOVÁ. *Možnosti prevence rizikového chování dětí*. České Budějovice: Theia - krizové centrum, 2017. ISBN 978-80-904854-5-7.

DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2642-6.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. přeložil Vladimír JŮVA, přeložila Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-793-4.

KRAUS, Blahoslav. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-575-2.

KRAUS, Blahoslav. *Životní styl současné české rodiny*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-544-8.

KUČERA, Dalibor. *Moderní psychologie: hlavní obory a témata současné psychologické vědy*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4621-0.

KURIC, Jozef. *Ontogenetická psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2001. ISBN 80-214-1844-3.

JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5447-5.

JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada, 2017. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0096-5.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0743-6.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.

LABÁTH, Vladimír. *Riziková mládež: možnosti potencionálních změn*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Série učebnic pro obor sociální práce. ISBN 80-85850-66-4.

MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Přeložil Miloš CALDA. Praha: Mladá fronta, 2011. Strategie. ISBN 978-80-204-2409-9.

MEYROWITZ, Joshua. *Všude a nikde: vliv elektronických médií na sociální chování*. Praha: Karolinum, 2006. Mediální studia. ISBN 80-246-0905-3.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-X.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

ŘÍČAN, Pavel a Drahomíra PITHARTOVÁ. *Krotíme obrazovku: jak vést děti k rozumnému užívání médií*. Praha: Portál, 1995. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-084-7.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.

SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.

SUCHÝ, Adam. *Mediální zlo - mýty a realita: souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí*. V Praze: Triton, 2007. Psyché (Triton). ISBN 978-80-7254-926-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. V Praze: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-488-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VLASTNÍK, Jiří. *Televizní násilí a zákon: vliv televizního násilí na kriminalitu dětí a mládeže a jeho zákonná úprava*. V Olomouci: Votobia, 2005. ISBN 80-7220-245-6.

Vybrané formy rizikového chování. Praha: Raabe, 2011. Dobrá škola, 4. ISBN 978-80-87553-25-1.

Příloha - Dotazník:

1. Zakroužkuj:

Jsem:

- a) dívka
- b) chlapec

2. Zakroužkuj jednu z možností:

Na kterou televizní stanici se nejraději díváš:

- a) ČT 1
- b) ČT Sport
- c) TV NOVA
- d) TV PRIMA
- e) JINÉ (uveď je).....

3. Vyber vždy jeden typ pořadu z dvojice:

Často se dívám na:

- Pohádky x Horory
- Akční filmy x Filmy o zvířatech
- Detektivní filmy x Soutěžní pořady
- Krimi zprávy x Sportovní utkání

4. Můžeš zakroužkovat více možností:

Sleduješ některé z následujících pořadů?

- l) Simpsonovi
- m) AZ kvíz
- n) Kobra 11
- o) Máme rádi Česko
- p) Kriminálka Miami
- q) Kde domov můj?
- r) Komisař Rex
- s) Vraždy v Midsomeru
- t) Námořní vyšetřovací služba
- u) Vyprávěj
- v) Žádný z těchto pořadů nesleduji

5. Napiš:

Jaké jsou tvé 3 nejoblíbenější pořady?

- 1.....
- 2.....
- 3.....

6. Zakroužkuj:

Kolik času denně trávím u televize o víkendu:

- a) Méně než 2 hodiny
- b) 2– 4 hodiny
- c) Více než 4 hodiny

7. Zakroužkuj:

Kolik času trávím u televize ve všední dny:

- a) Méně než 1 hodinu
- b) 1 – 2 hodiny
- c) Více

8. Zakroužkuj

Kdy se nejčastěji dívám na televizi:

- a) Když se nudím
- b) Když vím, že budou dávat můj oblíbený pořad
- c) Když se dívají rodiče
- d) Když nechci, aby doma bylo ticho

9. Jací jsou tví 3 nejoblíbenější televizní hrdinové?

- 1.....
- 2.....
- 3.....

10. Zakroužkuj:

Navštěvuješ knihovnu?

- a) Ano
- b) Ne

11. Zakroužkuj:

Který ze zájmových útvarů navštěvuješ?

- a) sportovní
- b) výtvarný
- c) hudební
- d) jiný (uved' název)
- e) žádný

12. Napiš:

Kolikrát týdně zájmový útvar navštěvuješ?

.....

.....